

กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง

เนื้อหาในบทนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มโดยการใช้แผนที่ความคิด และจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ 1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วย 1) กลไกกลุ่มและเครือข่าย เช่น ผู้นำ, แกนนำ, สมาชิก 2) กลไกกระบวนการพัฒนา เช่น วางแผน, มีส่วนร่วม และ 3) กลไกการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริม, การสนับสนุน, การพัฒนา วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายใน เช่น การบริหารองค์กร, การพัฒนากิจกรรม, ศักยภาพองค์กร และ 2) ปัจจัยภายนอก เช่น บทบาทภาคีภายนอก, นโยบายภาครัฐ วัตถุประสงค์ที่ 3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง โดยมีกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ (1) กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ (2) การจัดการประเพณี 4 วัด (3) ศูนย์พัฒนาครอบครัว และ (4) กลุ่มธนาคารความดี

กลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง

จากที่ได้กล่าวในเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการพัฒนา ศักยภาพการพัฒนา และการวิเคราะห์องค์กรในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ทำให้เห็นกิจกรรมการพัฒนาที่โดดเด่น

1. กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่

ที่มาและความคิดริเริ่มของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจของตำบลที่มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำพืชไร่ อาชีพของประชาชนในตำบลเขาชายธงส่วนใหญ่จึงทำไร่ไถ้อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ข้าวฟ่าง และทานตะวัน องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงได้มีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของเกษตรกรที่ทำไร่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2540-2543 จะเน้นการพัฒนาแหล่งน้ำสำหรับเกษตรกร ในปี พ.ศ. 2544 -2548 ส่งเสริมกิจกรรมการรวมกลุ่มอาชีพ กระทั่งปี พ.ศ. 2550 ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการคิดริเริ่มเกี่ยวกับกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ของตำบลเขาชายธงโดยมีที่มาจากเวทีสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลหมู่บ้านของเกษตรกรบ้านถ้ำผาสวรรค์ หมู่ที่ 8 ตำบลเขาชายธง ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตรที่สะท้อนมาจากราคาพืชผลผลิตที่ไม่แน่นอน ราคาขึ้นอยู่กับตลาดและผู้ซื้อที่เป็นคนกลาง

นอกจากนั้นต้นทุนการผลิตสูงขึ้นทำให้เกษตรกรไม่มีกำไรจากการทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก จึงมีแนวคิดในการแก้ปัญหาโดยการลดต้นทุนการผลิต โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง การใช้ปุ๋ยชีวภาพ แทนปุ๋ยเคมี ปลูกพืชเสริมที่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์เองได้

...ในอดีตเคยทดลองรวมกลุ่มเรียนรู้เกษตรกรมาแล้ว แต่ไม่สำเร็จเพราะไม่รู้จักวิธีการดำเนินการมาก่อน เจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยพืชไร่นาตากฟ้าได้นำเอาทฤษฎีมาสอนให้ชาวบ้านปฏิบัติเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ แต่กลุ่มเกษตรกรมองว่าเป็นเรื่องของการเสียเวลา และจะเรียนรู้ในแปลงตัวอย่างที่ทดลองทำของศูนย์วิจัยพืชไร่นาตากฟ้าก็อยู่ไกลมากถึงอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ จะพาชาวบ้านไปเรียนรู้ก็เดินทางไกล ชาวบ้านคิดว่าทำแล้วก็สู้ทำให้กับเอกชนไม่ได้ (เอกชนได้เข้ามาจ้างให้ชาวบ้านผลิต เมล็ดพันธุ์ ข้าวโพดขายบริษัทโดยสอนขั้นตอนการผลิต) เนื่องจากความพร้อมของเขามีมากกว่าในสิ่งที่เราจะทำ หลังจากนั้นก็ได้ทำต่อ

(วินัย พักขาว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2553)

ความคิดขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีความเป็นไปได้เมื่อมีโอกาสได้เข้าร่วมโครงการความร่วมมือด้วยการใช้แนวคิดหลักการและเครื่องมือในการจัดการความรู้สู่เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2550 โดยมีสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มีทีมงานนายทรงพล เจตนาวาณิชย์ (ผู้อำนวยการสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข) ได้เข้ามาช่วยเสริมหลักการในการจัดการความรู้ในพื้นที่ทำให้มีโอกาสสร้างการเรียนรู้ในงานด้านต่างๆ และกิจกรรมหนึ่งในนั้น คือ การแก้ปัญหาของเกษตรกรทำไร่ที่มีต้นทุนการผลิตสูง โดยเป้าหมายในการดำเนินการได้นำความฝัน กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ มาเป็นเป้าหมายอีกครั้งในการพัฒนาการทำเกษตรแบบผสมผสาน และหลังจากที่ได้ร่วมโครงการฯ แกนนำเกษตรกรทำไร่ไม่ได้เดินเพียงผู้เดียวมีหน่วยงานต่างๆ คอยเป็นที่เลี้ยงช่วยเหลือ อาทิ นางวันเพ็ญ แจ่มอนงค์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.ตากฟ้า) และครูอาสาสมัครการศึกษาโรงเรียนเข้ามาช่วยในการกระตุ้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาคประชาสังคมกลุ่มนครสวรรค์ฟอรัม และคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่เข้ามาช่วยเสริมในกระบวนการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ โดยมีแนวคิดให้กลุ่มแกนนำเกษตรกรลดการพึ่งพาจากภายนอกให้น้อยลง หันมาพึ่งตนเองโดยการลดค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่พอจะทำได้ และการพึ่งตนเองและลดความเสี่ยงนี้ก็จะเป็นการทำการเกษตรแบบยั่งยืนมีการผลิตพืชหลากหลาย

ชนิดเพื่อลดความเสี่ยง ใช้วิธีการและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วย ใช้ปฏิกิริยาชีวิตภาพโดยศึกษาดูงานการดำเนินงานเครือข่ายโรงเรียนชาวนาและนำมาประยุกต์ใช้ เกิดการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาโรงเรียน มีการดำเนินกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาต้นทุนการผลิตที่เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่ม

จากแนวคิดที่จะแก้ปัญหาและคิดพึ่งตนเองให้กับเกษตรกรทำไร่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธงได้ใช้กระบวนการค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในประเด็นต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ตำบลเขาทรายธง อาทิ ไร่อ้อย ไร่ข้าวโพด ไร่ข้าวฟ่าง และไร่นานตะวัน จากการจัดเวทีประชาคมทั้งระดับหมู่บ้านและมารวมเป็นระดับตำบลสรุปเป็นภาพรวมของตำบลเขาทรายธงพบว่าปัญหาแต่ละหมู่บ้านก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันเพราะเป็นชุมชนเกษตรเหมือนกันซึ่งทุกข์หรือปัญหาของบ้านถ้า ผาสวรรค์และตำบลเขาทรายธงที่เป็นความสำคัญอันดับต้นๆ

1.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

1.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาไร่ เกิดจากแรงผลักดันการตระหนักถึงปัญหา ร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญโดยเฉพาะการทำงานในรูปแบบกลุ่มและเครือข่ายที่จำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่มคอยกระตุ้น จูงใจ มีการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

1) ผู้นำกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาไร่ของตำบลเขาทรายธงมีผู้นำโดยเฉพาะ นายวินัย พักขาว นายกองดีการบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง เป็นผู้ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยอาศัยการสื่อสารภายในมีการนำข้อเท็จจริงจากข้อมูลกระบวนการจัดทำแผนชุมชน ประกอบกับการเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มที่จะเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างพลังในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ เป็นผู้คอยกระตุ้นและชี้ช่องทางให้เกิดการรวมกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวนาไร่ ในปี พ.ศ. 2550 โดยสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนเป็นหน่วยประสานเครือข่ายภายนอกเพื่อหนุนเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่ม อาทิ เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยพืชไร่อำเภอตากฟ้า กลุ่มนครสวรรค์ฟอรั่ม ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

...การจัดตั้งโรงเรียนชาวนาไร่ ตัวผมเองก็ไม่ได้ทำอะไรแต่เห็นทุกข์และความเดือดร้อนของชาวนาก็ทำทุกวิธีทางเพื่อที่จะให้ทุกคนได้ตระหนักในอาชีพ ได้แสวงหาความรู้ แหล่งทุนจากที่ต่างๆ เพื่อนำทุนเหล่านั้นมาพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่

(วินัย พักขาว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2553)

2) แกนนำ กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่เน้นกระบวนการกลุ่มที่มีแกนนำเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบล โดยแกนนำเป็นผู้คิดและปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเฉพาะนายสุนทร เฉลยพงษ์ ที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ 6 และเป็นสมาชิกกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ในยุคเริ่มแรก ส่วนปัจจุบันเป็นประธานกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ ถือว่าเป็นแกนนำหลักในการคิด ออกแบบเพื่อหาวิธีการต่างๆ ในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการลดต้นทุนของเกษตรกรที่ทำไร่โดยการตัดเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดพื้นเมือง การหาต้นพันธุ์ มัน ลำปะหลังพันธุ์ดีมาใช้ในการปลูก และเชื่อมโยงกับสมาชิกคนอื่นๆ ของกลุ่มที่กระจายในหมู่ต่างๆ

...เคยมีเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยพืชไร่ตากฟ้า ได้มาอบรมสอนให้ชาวบ้านปฏิบัติเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ แต่ชาวบ้านมองว่าเป็นการเสียเวลาเพราะแปลงทดลองทำของศูนย์วิจัยฯ อยู่ถึงอำเภอแม่เปิน จะเดินทางไปศึกษาตัวอย่างจริงก็ลำบาก ไม่สะดวกสู่ทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดให้บริษัทดีกว่า ความคิดในการทำรูปแบบโรงเรียนชาวไร่จึงถูกล้มเลิกในปี 2548

(สุนทร เฉลยพงษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2553)

3) สมาชิก กระบวนการกลุ่มจำเป็นจะต้องกำหนดบทบาทให้กับสมาชิกของกลุ่มผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยน เปิดใจ และสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ตำบลเขาทรายธงในระยะเริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ. 2550 มีลักษณะหลวมๆ ขาดความเชื่อมั่นที่จะประสานสัมพันธ์สมาชิกเพื่อนำมาไปสู่การเปลี่ยนแปลง เจตคติ ค่านิยม ความเชื่อของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกได้ โดยเฉพาะในด้านการลดต้นทุนจากการลดใช้ปุ๋ยเคมี ลดการใช้สารเคมี

...ในฐานะสมาชิกโรงเรียนชาวไร่คนหนึ่งคาดหวังว่าจะทำให้พี่น้องชาวไร่มีความคึกคัก สนุกสนาน พร้อมทั้งจะกล้าเผชิญความจริงของตัวเอง โดยส่วนตัวแล้วเต็มที่นั้นกับแค่เวลาเพียง 4 เดือนกับการได้ร่วมกิจกรรมของกลุ่ม

(เสนาะ ศิริทัน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2553)

ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ได้เห็นกระบวนการจัดทำแปลงสาธิต เพื่อลดใช้ปุ๋ยเคมี การผสมพันธุ์พ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ข้าวโพด กระทั่งมีการจัดบันทึก เรียนรู้ และเกิดผลเชิงประจักษ์ความเชื่อมั่นของสมาชิกจึงเปลี่ยนไป ทั้งนี้ เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำ แกนนำ และสมาชิกกลุ่มมากขึ้น

...การรวมกลุ่มของเกษตรกรไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็เป็นบทเรียนให้เราได้นำมาศึกษาและพัฒนาในกลุ่มในตำบลของเราต่อไป

(สมหมาย คงสัมฤทธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2553)

1.1.2 กลไกกระบวนการพัฒนา

กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่เป็นวิธีการหนึ่งที่เกิดจากผลของการคิด การตัดสินใจบนฐานความจริงโดยเห็นความสำคัญกับการจัดการข้อมูลเพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของคนในตำบลเขาทรายธง

1) การวางแผน เริ่มจากการคัดเลือกบุคคลหรือสมาชิกกลุ่ม ซึ่งอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียง เพื่อจะได้มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนด้านทรัพยากร การศึกษาดูงาน การเพิ่มความรู้ให้กับกลุ่ม การดำเนินงานต่างๆ เขียนออกมาในรูปแบบโครงการมีการวางแผนเป็นกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมตลอดฤดูกาลอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำมาปรับใช้และพัฒนาการทำอะไรในส่วนของคุณคนได้

...เมื่อได้แนวทางแล้ว ถึงตอนนี้ยังงังก็ต้องทำและเดินหน้าถูกหรือผิดค่อยว่ากัน พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ ที่จะต่อ ยอดยังหาไม่ได้ไม่เป็นไร เราลองปลูกพันธุ์สุวรรณ 5 ก่อนถ้าสามารถเก็บไว้ทำพันธุ์ในรุ่นต่อไปได้ และได้ผลผลิตใกล้เคียงกับพันธุ์บริษัท หรือน้อยกว่า แต่เราเก็บพันธุ์ไว้ได้ก็ถือว่าสำเร็จได้ส่วนหนึ่งในรุ่นนี้ รุ่นต่อไปค่อยว่ากันใหม่

(สุนทร เฉลยพงษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม 2553)

2) การมีส่วนร่วม การดำเนินงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ผ่านการประชุม แลกเปลี่ยนเป็นระยะๆ เพื่อการตัดสินใจ โดยเฉพาะสร้างรูปแบบที่เป็นรูปธรรมในการแก้ปัญหาให้กับสมาชิกที่เป็นเกษตรกรที่ทำได้ อาทิ การจัดตั้งกองทุนปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในหมู่ที่ 5 เป็นต้นแบบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การมีส่วนร่วมของ

กลุ่มในการทำการเกษตรในรูปแบบต่างๆ ที่เน้นกระบวนการกลุ่มเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากปัญหาจริง และการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรตระหนักใน ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาคนและชุมชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสภาพ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ถูกปรับให้มีความเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นและเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ ชุมชนเข้มแข็ง

1.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอตากฟ้า และศูนย์วิจัยพืชไร่นากตากฟ้า ได้เข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมเทคนิคในการผสมพันธุ์ ข้าวโพด การจัดทำแปลงทดลอง การปรับปรุงดิน จัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด รวมทั้งการเพาะปลูก อย่างถูกวิธีและการเก็บรักษาพ่อพันธุ์แม่พันธุ์

2) การสนับสนุน สาขาวิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) เข้ามาช่วยในการออกแบบการจัดการเก็บ ข้อมูล แผนแม่บทชุมชนและการวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งเทคนิค ทักษะต่างๆ ที่แกนนำกลุ่มเรียนรู้ โรงเรียนชาวไร่จำเป็นต้องใช้ เช่น ทักษะการสรุปบทเรียน วิธีการจัดประชุม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกัน และการจดบันทึก เป็นต้น, ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านพุนิมิต องค์การบริหารส่วนตำบล ตากฟ้า ได้เข้ามาช่วยเสริมเรื่องกระบวนการจัดการกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและการผลิตปุ๋ยชีวภาพ พร้อมกับสนับสนุนให้เข้าศึกษาดูงานยังโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพของศูนย์เรียนรู้

3) การพัฒนา กลุ่มนครสวรรค์ฟอรั่ม โดยเจ้าหน้าที่เครือข่ายโรงเรียน ชาวนาจังหวัดนครสวรรค์ ร่วมแลกเปลี่ยนและออกแบบการจัดการพื้นที่ พัฒนาเทคนิคการผลิตปุ๋ย รูปแบบต่างๆ รวมทั้งช่วยกระตุ้นเกษตรกรชาวไร่ให้เกิดแรงจูงใจในการร่วมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้ โรงเรียนชาวไร่

1.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

1.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ได้กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการส่งเสริมด้านการเกษตร พร้อมกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วน ตำบลได้ปรับใช้ยุทธศาสตร์การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรที่สมดุล โดยส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม เรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพสำหรับใช้ในกลุ่มและจำหน่ายแก่สมาชิก นอกจากนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้มอบหมายให้พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบ และมี เลขานุการนายก องค์การบริหารส่วนตำบลคอยติดตามความก้าวหน้า

2) การพัฒนากิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ได้เริ่มจัดหาเกษตรกรที่สมัครใจหมู่บ้านละ 5 คน จัดตั้งทีมคณะทำงานและคณะกรรมการมีโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ จัดการระดมทุนจัดอบรมให้ความรู้และศึกษาดูงาน เพื่อหาทางเลือกในการลดต้นทุนการผลิต พร้อมทั้งจัดทำแปลงทดลองเพื่อเรียนรู้ (แปลงพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ข้าวโพด แปลงพันธุ์มันสำปะหลัง) เป็นการเปลี่ยนพฤติกรรม ลดความเสี่ยงการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อาทิ การฟื้นฟูเมล็ดข้าวโพดพันธุ์สุวรรณ 1 ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวโพดดั้งเดิมของตำบลเขาชายธงที่ชาวบ้านนิยมปลูกและสามารถเก็บมาทำเป็นพันธุ์ในครั้งต่อไปได้ ลักษณะการเลือกเมล็ดพันธุ์ของชาวบ้านใช้วิธีการเลือกจากเมล็ดที่ใหญ่สมบูรณ์ ตรงปลายจะไม่เอียงจะไม่เอียงเอียงเฉพาะตรงกลางเท่านั้น แต่ปัจจุบันเกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์ NK 48 ที่เก็บเกี่ยวง่าย ข้าวไม่เหนียว เม็ดเรียงลำดับเท่ากันทั้งฝัก แต่พันธุ์ข้าวโพดดังกล่าวไม่สามารถนำกลับมาใช้เป็นพันธุ์อีกได้ เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่เอกชนผลิตนั้นได้มีการทำหมันไว้ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัทเอกชนตลอด พื้นที่ 1 ไร่จะให้เมล็ดพันธุ์ 3 กิโลกรัม โดยซื้อกิโลกรัมละ 300 บาท ทำข้าวโพด 1 ครั้งจะเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ประมาณ 4,000 บาท (ต้นทุนการผลิต) ส่วนผลผลิตนั้นจะได้ตั้งแต่ 80 ถึงขึ้นไป ซึ่งอยู่กับสภาพความสมบูรณ์ของดิน

3) ศักยภาพบุคลากร กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่มีนายสุนทร เฉลยพงษ์ เป็นประธานกลุ่มฯ เป็นผู้ช่วยเหลือในด้านการดำเนินการรวมกลุ่ม นายเสนาะ กระตุ้นสมาชิกให้เกิดพลังในการดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนชาวไร่

1.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ร่วมสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลจากการสำรวจเพื่อประกอบการจัดทำแผนแม่บทชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล พร้อมกับร่วมสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำไร่ การมีต้นทุนสูง จึงส่งผลให้เกษตรกรที่ทำไมให้เกิดความรู้และตระหนักถึงการมีต้นทุนทำไร่สูง

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ตากฟ้า ได้ประสานขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานต่างๆ อาทิ ศูนย์วิจัยพืชไร่ตากฟ้า ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์พ่อแม่พันธุ์ข้าวโพด

2) นโยบายภาครัฐ ส่งเสริมด้านการเกษตรภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรมีการลดต้นทุน การทำการเกษตรแบบพอเพียงด้วยการส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทำให้ในพื้นที่ตำบลเขาชายธงมีการรวมกลุ่มโรงเรียนชาวไร่ขึ้นเพื่อลดต้นทุนการทำไร่ เช่น ไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง

1.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

ความคาดหวัง กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่เกิดจากความคิดของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงที่ต้องการให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย เกิดการเรียนรู้ในรูปของกระบวนการกลุ่ม ที่สามารถช่วยเสริมในกระบวนการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ โดยให้เกษตรกรที่ทำไร่เกิดการตระหนักรู้ เรียนรู้ การลดการพึ่งพาจากภายนอก ภาพความสำเร็จของกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ในวิธีการดังกล่าว ต้องเริ่มต้นที่ตัวของเกษตรกรเอง สาเหตุที่ยังมีภาวะต้นทุนการทำไร่สูงเนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีติดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เมื่อเกษตรกรทำไร่มีการรวมกลุ่มเกิดขึ้นสามารถระดมความคิด ระดมทุน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความเชื่อมั่น เห็นศักยภาพของตนเองเพื่อใช้การทำการเกษตรแบบยั่งยืน เช่น มีการผลิตพืชหลากหลายชนิดเพื่อลดความเสี่ยง ใช้วิธีการและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วย นอกจากนั้นเกิดการรวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพมาปรับใช้กับพืชไร่เพื่อลดต้นทุนปุ๋ย และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความต้องการให้เกษตรกรในตำบลเขาชายธงมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยกลุ่มเกษตรกรโรงเรียนชาวไร่ “ต้องการพึ่งตนเองได้ ลดการพึ่งพาจากภายนอก ทำให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง”

...ทำอย่างไรที่จะให้พี่น้องเกษตรกรร่วมมือ ร่วมใจกันเพื่อฝ่าฟันวิกฤติของการจมอยู่กับเรื่องของการทำไร่ที่หลุดพ้นจากภาวะต้นทุนการผลิตสูงถือเป็นงานหนักและเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในฐานะที่อยู่ใกล้ชิดกับเขา

(วินัย พักขาว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2553)

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง จากความตั้งใจของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงที่ผลักดันให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มจึงมีการสรุปคืนข้อมูลชุมชน บ้านถ้ำผาสุวรรณ เมื่อปี พ.ศ. 2550 และข้อมูลเวทีประชาคมตำบลเพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเขาชายธง ทำให้เกษตรกรตำบลเขาชายธง พบว่าแท้จริงแล้วการทำไร่นั้นมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกๆ ปี รายได้ที่มาจากการทำไร่ 125,680,825 บาท ส่วนรายจ่ายในการลงทุนทำไร่ 147,545,977 บาท มีส่วนต่างถึง 21,865,152 บาท ส่วนใหญ่เกิดจากการขาดทักษะในด้านการ

ปรับปรุงดิน การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์พืช และที่สำคัญเรื่องของปุ๋ยและยาเคมี มีการใช้เงินเคยชิน ดังนั้น เกษตรกรจึงคิดในเรื่องของการรวมกลุ่มเกษตรกรชาวไร่ด้วยการหันมาพึ่งพาตนเองการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง หรือมีการระดมทุนด้วยการใช้ปุ๋ยผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพมาใช้ในการเพาะปลูกพืชไร่ ดังนั้น สิ่งที่ต้องจัดการบริหารส่วนตำบลเขาชายธงคาดหวังเพื่อที่จะให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มและลดใช้สารเคมี หันมาพึ่งพาอาศัยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีกิจกรรมเวทีเรียนรู้ให้กับเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาในรูปแบบ "กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่"

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง แม้ว่าในปี พ.ศ. 2547 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้เคยทดลองทำโรงเรียนชาวไร่มาแล้วแต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากเกษตรกรยังไม่เข้าใจระบบการทำงานแบบกลุ่ม เคยชินอยู่กับการทำไร่หรือการทำงานในลักษณะปัจเจกบุคคล และการสอนให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรรู้จักเพียงทฤษฎีแต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริงจัง ไม่มีแรงจูงใจให้กระทำเกษตรกรในตำบลเขาชายธง แต่การผลักดันในปี พ.ศ. 2550 มีลักษณะเป็นกระบวนการ ขั้นตอน การดำเนินงาน และกลุ่มเป้าหมายสมัครใจที่ชัดเจน แต่ด้วยข้อจำกัดในเชิงพื้นที่ การที่เป็นเรื่องใหม่สำหรับเกษตรกร ทำไร่ กระบวนการกลุ่มไม่ชัดเจนขาดกติกาควบคุมในทางปฏิบัติ ทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกรกับโรงเรียนชาวไร่ค่อย ๆ ส่วนใหญ่จะรอดูผลผลิตในโครงการว่าจะออกมาเป็นอย่างไร

สิ่งที่ทำได้ดี จากข้อจำกัดของการรวมกลุ่มเกษตรกรในปีแรก เป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้ นายวินัย พักขาว ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและแกนนำอย่างนายสุนทร เฉลยพงษ์ เกิดความคิดใหม่ในด้านการพัฒนากลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ และด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และนักวิชาการกระตุ้นเตือนให้เกษตรกรเกิดความรู้ ทัศนคติที่ ซึ่งได้มีสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) นายทรงพล เจตนวณิชย์ (ผู้อำนวยการสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข) ช่วยเสริมหลักการในการจัดการความรู้ในพื้นที่ทำให้มีโอกาสสร้างการเรียนรู้ในงานด้านต่างๆ และกิจกรรมหนึ่งนั้น คือ การแก้ปัญหาของเกษตรกรทำไร่ที่มีต้นทุนการผลิตสูง นอกจากนั้นยังมี นางวันเพ็ญ แจ่มอนงค์ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน. ตากฟ้า) และครูอาสาสมัครการศึกษาของโรงเรียนเข้ามาช่วยในการกระตุ้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ภาคประชาสังคมกลุ่มนครสวรรค์ฟอรั่ม และคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ที่เข้ามาช่วยเสริมในกระบวนการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงสามารถทำได้ดีในการรวบรวมทรัพยากรบุคคลหลากหลายเข้ามามีส่วนร่วม และชี้แนะแนวทางในการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ ซึ่งสามารถ

ทำให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าที่เคยเป็นอยู่ได้มากขึ้นและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีลง

สิ่งที่ทำได้ไม่ดี ข้อบกพร่องที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง ยังคงต้องค้นหาคำตอบ คือ การส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ได้สำเร็จนั้นต้องมาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนจะเห็นได้จากในระยะแรกกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่มีข้อจำกัดที่เกิดจากเกษตรกรทำไร่ส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญแต่ขาดความตั้งใจที่จะทำให้ได้ผลอย่างเด่นชัด

โดยสรุปบทเรียนที่เกิดจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญในการจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่ต้องอาศัยผู้นำโดยเฉพาะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน แกนนำและสมาชิกกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่โดยการประสานงานเป็นพลังกลุ่มเกิดเครือข่ายทำงานร่วมกันในระดับพื้นที่ โดยมีการวางแผนและการมีส่วนร่วมที่เป็นข้อจำกัดในระยะแรก ทำให้การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนามีข้อจำกัดตามมาด้วยโดยเฉพาะผลที่เกิดขึ้น ส่วนการมีหน่วยงานเข้ามามีส่วนในการสร้างการเรียนรู้ กระตุ้น และสนับสนุนทั้งในด้านข้อมูล วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ ถือเป็นปัจจัย/เงื่อนไขที่โดดเด่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง

2. การจัดการประเพณี 4 วัด

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการประเพณี 4 วัดขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง และเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเอาวัฒนธรรมและประเพณีมาเป็นมรดกวิถี (Mean) เพื่อเชื่อมโยงให้เกิดความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในตำบล โดยในปี พ.ศ. 2543 อำเภอตากฟ้า ได้มีนโยบายให้องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งในอำเภอตากฟ้าส่งบุตรหลานเข้าร่วมในกิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยกิจกรรมดังกล่าวดำเนินงานในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ ครั้งที่ 1 หลังจากนั้นก็ล้มเลิกโครงการเนื่องจากความไม่พร้อม และไม่ได้เป็นความต้องการของพื้นที่ ดังนั้นทางนายสมจิตร เพ็งพิศ กำนันตำบลเขาชายธงและเป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในขณะนั้น นางนิติมา นาควัน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล พระครูกิจจาสังฆานุกิจ เจ้าอาวาสวัดเขาชายธงและชาวบ้านร่วมกันหารือให้มีการจัดประเพณีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนภายในตำบลเขาชายธง ในปี พ.ศ. 2544 พร้อมกับตกลงร่วมกันระหว่างผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ทั้ง 4 วัดในการจัดงานประเพณีในรูปแบบของการหมุนเวียนในตำบล

...วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอันดีงามของตำบลเขาชายธง ไม่ได้แตกต่างกับพื้นที่อื่นในอำเภอตากฟ้า ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคน แต่ที่เป็นจุดแข็งเพราะว่ามีทุนทางสังคมในพื้นที่หลากหลายทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์องค์เจ้า หรือแม้แต่หมออนามัย ผู้อำนวยการโรงเรียน มีการพูดคุยกันตลอดในงานสำคัญๆ ของวัด เป็นตัวหล่อหลอมความคิด

(นิติมา นาควัน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2553)

การสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า การจัดการประเพณี 4 วัด มีการจัดงานประเพณีขึ้นทั้ง 4 วัด หมุนเวียนกันไป โดยเอาประเพณีที่แต่ละวัดได้ทำอยู่แล้วมาใช้ร่วมกันกลายเป็นที่มาของประเพณี 4 วัด คือ 1) บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดเขาชายธง 2) ประเพณีการทำบุญสลากภัต วัดคีรีวง (วัดเขาขวาง) 3) ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่วัดเขาน้ำใส 4) ประเพณีตักบาตรเทโว วัดคูหาโสภณ ซึ่งในแต่ละปี องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงจะเป็นศูนย์กลางในการประสานงานกับผู้นำชุมชน และประชาชนแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจน การเตรียมความพร้อมวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณอุดหนุนในกิจกรรมประเพณีทั้ง 4 ครั้ง

2.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

2.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

1) ผู้นำ การจัดการประเพณี 4 วัดเริ่มเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2544 สมัยนางสำเนา คำภาจิตรี ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในขณะนั้น ได้ร่วมกับทางวัดเขาชายธงวรารามจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ในช่วงเดือนเมษายน และเริ่มจัดทำบุญประเพณีสลากภัต ประเพณีแห่เทียนพรรษาและประเพณีตักบาตรเทโว ในปีแรกของการหมุนเวียนบทบาทของผู้นำมีความสำคัญยิ่ง ในการประสานความร่วมมือและคิดรูปแบบการจัดงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในตำบล สิ่งที่ผู้นำได้ใช้ในขณะนั้น คือ การเป็นผู้ประสานและเปิดใจกว้าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 นายวินัย พักขาว นายองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง นอกจากสนับสนุนงบประมาณแล้วยังได้ประสานความร่วมมือกับแกนนำ วัด และโรงเรียน ในการจัดการประเพณี 4 ร่วมกัน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีบทบาทในการคิดประสานงานและหนุนเสริมงบประมาณ

...เมื่อก่อนที่จะมีองค์การบริหารส่วนตำบลการทำงานในตำบลก็มีอยู่แล้วโดยแต่ละหมู่บ้าน แต่ละวัดก็ทำกันไป ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ปรึกษาเจ้าอาวาสวัดเขาชายธงวรารามว่าจะทำอย่างไรให้ผู้นำและชาวบ้านทั้งตำบลรู้จักกัน และทำงานร่วมกันได้ ความคิดรวมคน รวมวัด รวมประเพณีจึงเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544

(นิติมา นาควัน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2553)

2) แกนนำ การจัดการประเพณี 4 วัด บทบาทในเชิงปฏิบัติ คือ ผู้นำชุมชนประกอบด้วยกำนัน และผู้ใหญ่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน โดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหมู่บ้านไป ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดเตรียมความพร้อมในด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง วัสดุ อุปกรณ์ จัดเตรียมขบวน ทั้งนี้ บทบาทของแกนนำที่สำคัญ คือ นายประดิษฐ์ แผนบัว กำนันตำบลเขาชายธง ในฐานะประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเขาชายธง ที่เป็นกำลังหลักในการเตรียมการในระดับหมู่บ้าน ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน

...ภารกิจในการพัฒนาตำบลมีมากมาย วิธีการที่เราใช้ในการทำงานพัฒนาตำบล คือ การให้พื้นที่กับผู้นำชุมชนในการทำงานไม่ว่าผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแม้แต่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีส่วนรับผิดชอบงานหลักๆ ทั้งนี้เป็นการให้เกียรติผู้นำในการทำงาน

(ประดิษฐ์ แผนบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์ 25 กรกฎาคม 2553)

3) สมาชิก การจัดการประเพณี 4 วัด ประชาชนในตำบลเขาชายธงทั้ง 9 หมู่บ้านรับรู้ร่วมกันว่าจะมีการจัดประเพณีทั้ง 4 ที่วัดไหน วันที่เท่าไร ซึ่งในการประชุมนหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนจะแจ้งให้ทราบ โดยส่วนใหญ่ประชาชนในหมู่บ้านจะเป็นแค่ผู้เข้าร่วม ส่วนการวางแผน ออกแบบกิจกรรมในประเพณี 4 วัดจะเป็นบทบาทของผู้นำและแกนนำ ในรูปของคณะกรรมการจัดงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้แต่งตั้ง

2.1.2 กลไกกระบวนการพัฒนา

1) การวางแผน การจัดการประเพณี 4 วัด มีการวางแผนการจัดงานร่วมกันของภาคส่วนในระดับตำบลที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำ แกนนำ วัด และโรงเรียน ซึ่งฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะบรรจุไว้ในวาระการประชุมของสภา องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผู้นำ แกนนำ และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมกับ องค์การ

บริหารส่วนตำบลเป็นประจำอยู่แล้วทั้งนี้เพื่อรับทราบและร่วมคิดเกี่ยวกับการดำเนินการของ ประเพณีในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับประเพณี 4 วัดจะเป็นที่รู้จักกันในระดับ ผู้นำและแกนนำ มีการประชุม ระดมความคิด ตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน และสรุปบทเรียนร่วมกันใน การประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2) การมีส่วนร่วม ประเพณี 4 วัด ความโดดเด่นอยู่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของ ผู้นำ แกนนำ และประชาชนในพื้นที่ที่ให้การสนับสนุนเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีทุกครั้งและทุกปี มีการจัดเตรียมสถานที่โดยมีคณะกรรมการที่รับผิดชอบโดยแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ อาทิ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายจัดเตรียมสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน เป็นต้น ดังนั้นในแต่ละฝ่ายจะมีผู้นำ แกนนำ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนหน่วยงานในพื้นที่ร่วมเป็นกรรมการ

2.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม องค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนในการส่งเสริมประเพณี 4 วัดโดยถือปฏิบัติต่อเนื่องตลอดมา ทั้งนี้ได้ให้การบริหารศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านที่ กระจายในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่ ให้มีบทบาทส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะร่วมถึงประเพณี 4 วัดของ ตำบลเขาชายธงด้วย ทั้งนี้ ให้บทบาทแกนนำในหมู่บ้านเป็นผู้ประสานกับประธานสภาวัฒนธรรม ตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล และคณะทำงานในแต่ละชุดที่เกี่ยวข้อง

2) การสนับสนุน การจัดการประเพณี 4 วัดส่วนหนึ่งได้รับงบประมาณอุดหนุนมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงแต่เป็นแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น นอกจากนั้นยังได้ งบประมาณจากองค์กรสาธารณะศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลที่กระจายในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่ และปัจจุบัน มีหน่วยงานภาคเอกชน บริษัทโรงไม้หิน และร้านค้าในอำเภอ สนับสนุนรางวัลในการ ประกวดของประเพณีแต่ละประเภท

3) การพัฒนา ปัจจุบันการจัดการประเพณี 4 วัดมีการพัฒนารูปแบบ ของประเพณีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยผนวกรวมกับประเพณีอื่น เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีทำบุญสลากภัต กลายเป็นประเพณี 4 วัด และทุกกิจกรรมจะจัด งานหมุนเวียนกันไปทุกวัดเพื่อให้ประชาชนได้ร่วมกิจกรรมแบบทั่วถึง นอกจากนั้นยังมีหน่วยงาน องค์กร ร้านค้าชุมชนร่วมกิจกรรมประเพณี 4 วัดมากขึ้นทุกปี

2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

2.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา การจัดการ ประเพณี 4 วัด ศูนย์กลางสำคัญ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยคณะผู้บริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงาน ผู้นำ และแกนนำในตำบล รูปแบบการ

ดำเนินงานจะมีคณะกรรมการแต่ละประเพณี และในคณะกรรมการก็จะมีคณะทำงานโดยแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมของประเพณีๆ ไป สิ่งที่เป็นจุดเด่นสำคัญในการจัดการประเพณี 4 วัด ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะให้ความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างดี

2) การพัฒนากิจกรรม การจัดการประเพณี 4 วัดมีกิจกรรมที่สอดคล้องกันไปในแต่ละประเพณี แต่จุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำเอาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น ตำบลเขาชายธงมาประกอบในกิจกรรมประเพณี อาทิ การแต่งกายด้วยผ้าทอบ้านธารสัมฤทธิ์ การตกแต่งขบวนรถแห่ด้วยผ้าทอบ้านหนองสะแก เป็นต้น นอกจากนี้ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ ได้มีบทบาทในกิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับคนในตำบลได้มีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ และมีคุณค่า

3) ศักยภาพบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีผู้นำ แกนนำ ที่มีศักยภาพในด้านความรู้ ทักษะ และการจัดการ ซึ่งในการจัดการประเพณี 4 วัด บุคคลหลักที่สำคัญคอยจัดระบบของประเพณี 4 วัด คือ นางนิติมา นาควัน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลและพนักงานธุรการ บุคคลทั้ง 2 เป็นผู้บุกเบิกเริ่มต้นในการจัดประเพณี 4 วัดมาตั้งแต่เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2546 สามารถประสานงานกับทุกฝ่ายทั้งผู้นำ แกนนำ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก การจัดการประเพณี 4 วัดขององค์การบริหารส่วนตำบล มีหน่วยงานเข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุนโดยเฉพาะการสืบค้นเพื่อเรียนรู้ การส่งเสริมผ่านกลุ่มเด็กและเยาวชน การสนับสนุนกิจกรรมตามช่วงเวลาของประเพณีที่เหมาะสม ทั้งหน่วยงานในระดับอำเภอ จังหวัด อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด นครสวรรค์มีบทบาทสำคัญในการร่วมจัดทำค่ายคุณธรรม สื่อการเรียนการสอนต่างๆ ในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ร่วมกับมูลนิธิสยามกัมมาจล เข้ามาส่งเสริมให้เยาวชนสืบค้นภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตำบล สำนักงานการท่องเที่ยวพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีและนครสวรรค์ เข้ามาถ่ายทำสารคดีด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลเขาชายธง

2) นโยบายภาครัฐ นโยบายภาครัฐ โดยเฉพาะทางจังหวัดและอำเภอที่กำหนดวัฒนธรรมและประเพณีของอำเภอตากฟ้า อาทิ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีการทำบุญสลากภัต และประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ภายนอกได้รับรู้ และส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวตามปฏิทินของจังหวัดนครสวรรค์ และในปัจจุบันสภาวัฒนธรรมจังหวัด ได้กำหนดนโยบายหนึ่งอำเภอ หนึ่งวัฒนธรรม ทำให้การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดี

งานมีความโดดเด่น โดยเฉพาะตำบลเขาชายธงที่ประสบความสำเร็จในการส่งขบวนแห่ประเพณี บุญสลากภัต ได้รางวัลที่ 1 มาเป็นเวลา 4 ปีติดต่อกัน

2.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิด จากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีการส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการจัดงาน ประเพณีสำคัญทั้ง 4 วัดได้สำเร็จ ซึ่งเป็นความโดดเด่นเฉพาะพื้นที่ และมีรูปแบบแตกต่างจากพื้นที่อื่นเนื่องจากใช้ประเพณีทั้ง 4 ประเพณีหมุนเวียนกันในวัดต่างๆ จนกลายเป็นประเพณี 4 วัด

ความคาดหวัง การจัดการประเพณี 4 วัด ในพื้นที่ตำบลเขาชายธงเกิดจากความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง วัด และชุมชน ที่จะรวมคน รวมกิจกรรม และรวมวัด โดยมีจุดมุ่งหมายในการร่วมแรง ร่วมใจ นำเอาความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนามาเป็นเครื่องมือพัฒนาคน ชุมชน ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีการทำบุญ สลากภัต ประเพณีแห่เทียนพรรษา และประเพณีตักบาตรเทโว เมื่อประชาชนในพื้นที่ตำบลเขาชายธงได้ใช้กิจกรรมของตำบลในการประสานความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำความดีในรูปแบบของการเข้าวัดตามเทศกาลประเพณียอมส่งผลต่อการพัฒนากิจกรรมโครงการอื่นๆ ที่จัดทำขึ้นจึงน่าจะประสบผลสำเร็จด้วยดี

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง จากรูปแบบของการจัดการประเพณี 4 วัด นอกจากจะเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของประชาชนในพื้นที่แล้ว ในระดับอำเภอตากฟ้ายังได้นำมาเป็นแบบอย่าง อาทิ การทอดผ้าพระกฐินจุลกฐินที่วนเวียนไปในแต่ละตำบลในแต่ละปีของอำเภอตากฟ้า ภาพแห่งความสำเร็จจากการจัดการประเพณี 4 วัด จึงเป็นสิ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงใช้ในการประสานความร่วมมือจากผู้นำ แกนนำและประชาชนในประเพณีแต่ละครั้ง ดังนั้น สิ่งที่คาดหวังไว้ที่จะทำให้พื้นที่ตำบลเขาชายธงกลายเป็นพื้นที่แห่งเครือข่ายที่ถักทอกันในรูปแบบ ความช่วยเหลือกัน และกันจึงประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งเนื่องจากในปัจจุบันรูปแบบการจัดการประเพณี 4 วัด ได้สะท้อนให้เห็นการลุกมาเป็นธุระหรือการมีจิตสำนึกและทำเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนตำบล

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ในปัจจุบันแม้ว่าการจัดการประเพณี 4 วัดมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงเป็นศูนย์กลาง การประสานงาน มีกลไกผู้นำ แกนนำ และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ความคาดหวังว่าจะผลักดันให้ประเพณีทั้ง 4 สามารถขยายผลไปในระดับอำเภอ หรือจังหวัด ซึ่งมีเพียงประเพณีทำบุญสลากภัต เท่านั้นที่สามารถขยายผลไปยังพื้นที่ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล จนกระทั่งปัจจุบันกลายเป็นประเพณีทำบุญสลากภัตในระดับอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สาเหตุที่ประเพณีที่เหลือทั้ง 3 คือ

ประเพณีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ยังไม่เป็นที่รู้จักเช่นประเพณีตักบาตรเทโวที่จังหวัดอุทัยธานี ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดยโสธร เพราะว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม มีเพียงประเพณีทำบุญสลากภัตเท่านั้นที่ขยายเป็นประเพณีระดับอำเภอเนื่องจากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือมาตั้งแต่อดีต

สิ่งที่ทำได้ดี รูปแบบการจัดการประเพณี 4 วัด เกิดขึ้นเฉพาะถิ่นโดยลักษณะของการจัดงานประเพณีที่หมุนเวียนกันโดยมีวัดทั้ง 4 แห่งร่วมเป็นเจ้าของนั้นเป็นลักษณะเฉพาะของตำบลเขาชายธงไม่มีตำบลอื่นทำได้ เพราะส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมหรืองานบุญประเพณีเฉพาะวัดใดวัดหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในส่วนนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงสามารถดึงศักยภาพของผู้นำ แกนนำ และทรัพยากรในพื้นที่เพื่อหลอมรวมสร้างกิจกรรมที่ต่อเนื่องและขยายผลได้ดีมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถขยายผลให้มีการพัฒนาก้าวหน้ากว่าเดิมได้โดยขยายกิจกรรมประเพณี 4 วัด ให้ก้าวไปสู่ระดับอำเภอสอดคล้องกับนโยบายด้านวัฒนธรรมและการส่งเสริมการท่องเที่ยว

สิ่งที่ทำไม่ได้ดี รูปแบบของประเพณี 4 วัด ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงยังไม่สามารถใช้รูปแบบของประเพณีไปในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างจริงจัง กล่าวคือ เมื่อมีการจัดงานประเพณี 4 วัด มาอย่างต่อเนื่องทุกปีเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดขึ้น แต่ยังไม่สามารถใช้กิจกรรมทั้ง 4 เป็นแกนกลางในการระดมทุนงบประมาณสำหรับรวบรวมใช้ในกิจกรรมสาธารณะได้อย่างยั่งยืนนอกจากกองทุนศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลในทุกๆ ปีที่มีการจัดงานองค์การบริหารส่วนตำบลต้องจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้สามารถระดมงบประมาณสำหรับรวบรวมเป็นกองทุนหรือสวัสดิการใช้กันเองใน 4 วัด และไม่จำเป็นต้องขอของบจากหน่วยงานอื่นเพิ่มเติม เป็นการให้ทุนหมุนเวียนไปตามกิจกรรมที่ทำจนเป็นหวังไซ้ และสะท้อนออกมาเป็นกิจกรรมที่สามารถอยู่รอดด้วยกลไกของตัวเอง คือ วัดทั้ง 4 และประชาชน

โดยสรุปบทเรียนที่เกิดจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นจากการจัดการประเพณี 4 วัด อาศัยกลไกกลุ่มและเครือข่ายโดยเฉพาะผู้นำ แกนนำ และประชาชน (รวมคน) กลไกกระบวนการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วม มีปัจจัยภายในการจัดการองค์กรในรูปแบบคณะกรรมการที่มีบทบาทหน้าที่โดยคำนึงถึงศักยภาพของคนทำงานที่มีความรู้และทักษะ ทั้งนี้ การนำประเพณี 4 วัด ถือเป็นกุศโลบาย หรือวิธีการในการร่วมแรง ร่วมใจพัฒนาอันเป็นจุดมุ่งหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล กระทั่งเกิดพื้นที่แห่งเครือข่ายที่ถักทอกันในรูปแบบความช่วยเหลือกันและกัน

3. ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล (ศพค.)

ที่มาของศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล (ศพค.) เกิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 80 เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดีกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ควรดำเนินการเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน โดยศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเป็นศูนย์กลางการรวมตัวของคนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของครอบครัว มีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงาน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน(หญิง-ชาย ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน) อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ จุดเริ่มต้นของศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2547 องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการประชุมและเปิดโอกาสให้ผู้นำ ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชนที่มีส่วนได้เสียเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมกระทั่งปัจจุบัน

3.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

3.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

1) ผู้นำ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล เขาชายธงเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับตำบล ประกอบด้วยผู้นำชุมชน (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำท้องถิ่น (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล)และแกนนำกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในตำบล เริ่มต้นตั้งแต่เริ่มมีการยกฐานะสภาตำบลเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล ในปี 2540 สมัยนายสมพงษ์ เฟ่งพิศ เป็นกำนัน ปี พ.ศ.2542-2544 นายมานิตย์ รอดนิม ได้มีการเข้าดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้นำจุดแข็งของผู้บริหารคนเดิมมาใช้ในการทำงานโดยมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ให้ทุกฝ่ายเข้ามีส่วนร่วม และปี 2547 ยุคนายวินัย พักขาว ได้มีการส่งเสริมให้มีรูปแบบของศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธง (ศพค.) โดยให้ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น แกนนำและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะทำงานภายใต้คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวประจำหมู่บ้าน

...การทำงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่าย ในสมัยที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลใหม่ๆ เกิดปัญหาว่า องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถเรียกผู้ใหญ่บ้านประชุมได้ เพราะไม่ใช่อำนาจหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นในการคิดหาแนวทางการรวมผู้นำทั้งท้องถิ่นและท้องที่เพื่อร่วมในการพัฒนาตำบลร่วมกัน

(สมพงษ์ ช้างหัวหน้า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2553)

2) แกนนำ ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงนอกจากอาศัยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนแล้ว มีแกนนำที่เป็นหัวหน้าสถานีอนามัย ผู้อำนวยการโรงเรียน ตลอดจนประธานกลุ่มต่างๆ ในตำบลมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากการบทบาทหน้าที่ของศูนย์ฯ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หน่วยงานและกลุ่มดังกล่าวดูแลอยู่ด้วย

3) สมาชิก ประชาชนในพื้นที่ตำบลเขาชายธงมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธง เนื่องจากทุกหมู่บ้านจะมีศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านและเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนทำงานร่วมกับศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล

3.1.2 กลไกกระบวนการ

1) การวางแผน ในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวตั้งแต่เริ่มต้น อาศัยการประชุมชี้แจงโครงการ จัดประชุมกลุ่มและบุคคลที่เป็นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชนของตำบลพร้อมกับชี้แจงรายละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล เขาชายธงและจัดทำแผนการดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธง สำรวจปัญหาและศึกษาข้อมูลของประชากรในพื้นที่ เพื่อนำมาจัดทำแผนการดำเนินงาน และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบลติดตามผลการดำเนินงานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธง ร่วมกันติดตามประเมินผลการดำเนินงานพร้อมทั้งจัดทำข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงาน ตามรูปแบบที่กำหนดต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อยรายงานเข้าศูนย์ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศด้านการพัฒนาสังคม

2) การมีส่วนร่วม ศูนย์พัฒนาครอบครัวให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวหมู่บ้าน ทีมสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (คพสต.) ผู้นำกลุ่มเยาวชน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน(อสม.) ผู้แทนครัวเรือน ผู้นำศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น ตามแนวนโยบายที่กำหนดไว้ในข้อ 8 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตำบล

โดยการสนับสนุนการจัดทำประชาคม มีการสร้างเครือข่ายครอบครัว (กลุ่มครอบครัว) การรวมกลุ่มครอบครัวที่ใกล้เคียงกันในหมู่บ้านเดียวกันเครือข่าย 10-15 ครอบครัว เพื่อการดูแลทุกข์สุข และร่วมกันป้องกัน เฝ้าระวังแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับครอบครัว การประสานหน่วยงานอื่นที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาสถาบันครอบครัว เป็นต้น

3.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์โครงการศูนย์พัฒนาครอบครัว ผู้นำของหมู่บ้านจัดประชุมชี้แจงสมาชิกของแต่ละกลุ่มให้เข้าใจถึงโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวโดยทั่วกัน พร้อมทั้งจัดทำประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสาย หนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น โปสเตอร์ แผ่นพับต่างๆ ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบและเห็นความสำคัญของศูนย์พัฒนาครอบครัว และเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

2) สนับสนุน องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชะรอยมีศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านจำนวน 9 แห่ง และได้สนับสนุนเงินงบประมาณให้แต่ละศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านๆ ละ 10,000 บาท/ปี สำหรับพัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้าน โดยทางคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านจะต้องจัดสรรเงินจากกองทุนที่มีอยู่ในหมู่บ้านเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์สมทบอีก 10,000 บาท ด้วยตามที่คณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลมีมติ

3) การพัฒนา ปัจจุบันศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชะรอย (ศพค.) ได้ทำการคัดเลือกตัวแทนเครือข่ายครอบครัว (เครือข่ายละ 1 คน) โดยให้ทุกครอบครัวในหมู่บ้าน แสดงความคิดเห็นและเลือกตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในหมู่บ้าน กลุ่มละ 1 คน ร่วมเป็นคณะกรรมการ (คณะกรรมการไม่เกิน 20 คน และควรมีสัดส่วนหญิง ชายใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนกำหนดจำนวนครอบครัวต่อกลุ่มขึ้นอยู่กับขนาดของแต่ละชุมชน โดยให้คำนึงถึงจำนวนความเหมาะสมของเครือข่ายครอบครัวที่จะเข้าไปอยู่ในคณะกรรมการ ศูนย์พัฒนาครอบครัวด้วย)

3.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

3.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชะรอย มีการแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวประสานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวและอำเภอให้การรองรับคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัว ทั้งนี้โครงสร้างคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวทั้งระดับหมู่บ้านและตำบล เน้นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน แกนนำ และตัวแทนที่ได้รับการยอมรับในระดับหมู่บ้าน ขณะเดียวกันคณะกรรมการศูนย์พัฒนา

ครอบครัวระดับหมู่บ้านร่วมเป็นคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทั้งในระดับล่างและระดับบน ที่มีการสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การพัฒนากิจกรรม ทำการประชุมกลุ่มและบุคคลที่เป็นผู้นำของตำบลพร้อมกันชี้แจงรายละเอียด เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมด้านเผยแพร่และประชาสัมพันธ์โครงการศูนย์พัฒนาครอบครัว ผู้นำตำบลจัดประชุมชี้แจงสมาชิกของแต่ละกลุ่มให้เข้าใจถึงโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัว โดยทั่วกันพร้อมทั้งจัดทำประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น การพูดคุย เสียงตามสาย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ไปสเตอร์ แผ่นพับต่างๆ ฯลฯ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบและเห็นความสำคัญของศูนย์พัฒนาครอบครัว ทั้งยังเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3) ศักยภาพบุคลากร การดำเนินงานของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวมีการคัดเลือกคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัว การจัดเวทีประชาคม การแสดงความคิดเห็น และคัดเลือกคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เมื่อได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่หลากหลาย ส่งผลต่อการพัฒนาครอบครัวและชุมชนของตำบลให้เกิดความเข้มแข็งตามที่ได้กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ของศูนย์พัฒนาครอบครัว ตำบลเขาชายธง

3.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงได้สร้างเครือข่ายการทำงานและรับการสนับสนุนในการพัฒนากิจกรรม โครงการด้านการพัฒนาครอบครัวจากหน่วยงาน อาทิ สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการพัฒนาสังคม 8 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ และศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 22 องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข มูลนิธิสยามกัมมาจล เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีส่วนในการสนับสนุนในการอบรมให้ความรู้กับคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัว ศึกษาดูงาน อุดหนุนงบประมาณในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับหมู่บ้าน เช่น โครงการธนาคารความดี โครงการสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีส่วนในการกระตุ้น ส่งเสริมและสร้างกำลังใจในการทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธง ซึ่งศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงได้รับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2550

2) นโยบายภาครัฐ จากการศึกษาที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 80 เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี กำหนดแนวทางการพัฒนาที่ควรดำเนินการเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน โดยให้ศูนย์พัฒนาพัฒนาครอบครัวในชุมชนเป็นศูนย์กลางการรวมตัวของคนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของครอบครัว มีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านวิชาการ และงบประมาณ จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลสนองนโยบายรัฐบาลในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกชุมชนมีตัวแทนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานกับ (ศพค.)

3.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง นอกจากมีการสนองนโยบายภาครัฐในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับตำบลแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชน ตัวแทน คณะกรรมการชุมชน หรือกลุ่มองค์กรในชุมชนได้ร่วมการสร้างความเครือข่ายครอบครัว เกิดการรวมกลุ่มครอบครัวที่ใกล้เคียงกันในหมู่บ้านเดียวกัน เพื่อการดูแลทุกข์สุข และร่วมกันป้องกัน ฝ่าระวังแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัว โดยให้ทุกครอบครัวในหมู่บ้านแสดง ความคิดเห็นและเลือกตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เปิดกว้างให้บุคคลในระดับครอบครัวทำงานสู่ระดับตำบลไม่จำกัดเพศ สิทธิ

ความคาดหวัง องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเพื่อต้องการให้ภาคีทุกภาคส่วนและทุกระดับในตำบลร่วมมือกันทำงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านครอบครัวและชุมชน ต้องการที่จะสร้างรากฐานครอบครัวทุกครอบครัวของตำบลมีความพร้อมและมีการเตรียมตัวที่ดีในการรวมพลังและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในตำบลร่วมกัน การพัฒนาในด้านอื่นก็สามารถทำได้ดีและง่ายขึ้น ทั้งนี้ หวังว่าศูนย์พัฒนาครอบครัวจะทำให้ทุกครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลทุกข์สุขของกันและกัน

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงมี ความพิเศษ และเป็นไปตามที่ทุกคนในตำบลต้องการ คือ ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงสะท้อนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายมีการกำหนดให้มีการประชุมคณะทำงานศูนย์ระดับหมู่บ้าน/ระดับตำบลทุกๆ 3 เดือน เพื่อรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวใน ทุกระดับ ทั้งนี้ ในการรายงานผลการดำเนินงานมีการใช้ข้อมูลการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์

พัฒนาครอบครัวในทุกระดับโดยใช้กลไกการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งกลุ่ม/เครือข่าย กระบวนการพัฒนา และการบริหารจัดการ เพียงแต่ระดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการจะต้องใช้เวลาเรียนรู้กับ คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวอีกระยะหนึ่ง

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงเกิดจากฐาน การทำงานของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และแกนนำกลุ่มต่างๆ มีการจัดตั้งอย่างทางการในปี 2547 ซึ่งในทางปฏิบัติจึงยังไม่มีความพร้อมมากนักเกี่ยวกับการรวบรวมปัญหาและใช้ปัญหาเหล่านั้นมา แก้ไขดูแลทุกครอบครัวในชุมชนในตำบลให้สามารถพัฒนาไปในจุดที่ควรจะเป็นได้ ถึงแม้ว่า บุคลากร เจ้าหน้าที่จะมาจากทุกฝ่ายตั้งแต่แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ฯลฯ แต่ ความพร้อมเป็นเรื่องสำคัญจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและใช้บุคลากรให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ

สิ่งที่ทำได้ดี ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลได้กำหนดให้มีการจัดทำแผนงาน / โครงการของศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้าน / และระดับตำบล โดยศูนย์พัฒนาครอบครัวใน ระดับหมู่บ้านและระดับตำบลจะต้องมีการจัดทำแผนงาน / โครงการ โดยการรับฟังปัญหาและ ความต้องการจากการจัดเวทีประชาคมครอบครัวเป็นหลักและจัดส่งแผนงาน / โครงการที่ดำเนินงาน ในปีงบประมาณต่อไปภายในเดือนกันยายนของทุกปี ซึ่งในส่วนนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ดี เนื่องจาก ศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้าน จะต้องมีการจัดสำรวจข้อมูลครอบครัวภายในหมู่บ้าน ให้เป็น ปัจจุบันรวมทั้งจะต้องส่งข้อมูลให้ทางศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับตำบลได้รับทราบด้วยเพื่อที่ทาง ศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับตำบลจะได้ดำเนินการจัดรวบรวมไว้เป็นฐานข้อมูลของตำบลต่อไป เป็นการรับทราบข้อมูลจากทุกชุมชนสู่ระดับตำบลทำให้สามารถแก้ไขและดำเนินการได้ตรงจุด ซึ่งกระบวนการดำเนินงานดังกล่าว อาศัยกลไกการทำงานของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัว มีการวางแผนการทำงาน มีข้อบังคับในการดำเนินงาน และที่ถือเป็นปัจจัยภายในในด้านการ บริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนองค์กรภายนอกให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

สิ่งที่ทำไม่ได้ไม่ดี ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาชายธงมีการจัดการในด้าน โครงสร้างคณะทำงาน มีข้อบังคับที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับกลไกการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการจัดระบบข้อมูลของศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านนั้นยังมีข้อบกพร่อง ไม่ตรงกับ ความเป็นจริง การรวบรวมข้อมูลล่าช้า การจัดทำกิจกรรมโครงการไม่สอดคล้องกับงบประมาณ และไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของศูนย์พัฒนาครอบครัว องค์กรบริหารส่วนตำบลเขาชายธง จำเป็นต้องสร้างแนวร่วมในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับประชาชน อบรมบุคลากรเหล่านี้ให้มี ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลและประเมินตรวจสอบ ตลอดจนสร้างความรู้ ความเข้าใจกับ คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้าน

โดยสรุปบทเรียนที่เกิดจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่น ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบล เขาชายธงใช้กลไกกลุ่ม/เครือข่ายทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และแกนนำร่วมมือกันทำงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยเฉพาะการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านครอบครัวและชุมชน เกิดกลไกกระบวนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมสะท้อนการทำงานที่อาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย และมีกฎกติกาใช้บังคับในการดำเนินงาน จุดเด่นอาศัยปัจจัยภายในในด้านการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพโดยจัดโครงสร้างคณะทำงานที่สอดคล้องทั้งในระดับบน และระดับล่าง มีแนวนโยบายที่รองรับและองค์การภายนอกให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

4. ธนาคารความดี

ที่มาของกลุ่มธนาคารความดีกลุ่มธนาคารความดีมีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2546 มีการพัฒนาเยาวชนในตำบลเขาชายธง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในหมู่ที่ 3 บ้านธารสัมฤทธิ์ รวมกลุ่มกันเพื่ออบรมการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในพื้นที่ตำบล โดยมีหน่วยนิคมสร้างตนเองอำเภอตากฟ้า (ปัจจุบัน คือ ศูนย์พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยที่ 22) ให้การสนับสนุนและเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศญี่ปุ่น ที่จะเข้าเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ในชุมชน อาทิ กลุ่มทอผ้าบ้านธารสัมฤทธิ์ กลุ่มแปรรูปสมุนไพรบ้านหนองเสลา วัดเขาชายธงวนารามวัดคีรีวงศ์ และถ้ำต่างๆ ในตำบล โดยให้เยาวชนที่มีพาหนะ อาทิ รถจักรยาน รถจักรยานยนต์นำเที่ยวส่งผลให้มีเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสนุกสนานและเกิดกลุ่มเยาวชนมัคคุเทศก์ได้รับการสนับสนุนทุนในการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนดังกล่าว จำนวน 5,000 บาท แต่ดำเนินการของกลุ่มไปได้สักระยะหนึ่งต้องล้มเลิกไปเนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง กระทั่งในปี พ.ศ. 2548 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง โดยการนำของนายสมพงษ์ ช้างหัวหน้า รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงในขณะนั้น ได้สรุปปัญหาและร่วมกันคิดหาแนวทางการพัฒนาเยาวชนในหมู่บ้าน ประกอบกับการร้องขอจากชาวบ้านในตำบลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนในทางที่ไม่ดี อาทิ ขับรถจักรยานยนต์เสียงดัง ดิถยาเสพยาเสพติด เที่ยวเตร่ไม่เรียนหนังสือ จับกลุ่มมั่วสุม และปัญหาการมีครอบครัวตั้งแต่อายุยังน้อย เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับชาวบ้าน ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนจากปรากฏการณ์ดังกล่าว การคิดริเริ่มที่จะพัฒนากลุ่มเยาวชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนกลุ่มที่มีแนวโน้มจะออกนอกกลุ่มออกทางให้หันมาทำกิจกรรมเชิงสาธารณะประโยชน์ การช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ เป็นจุดเริ่มต้นความคิดในการรวมกลุ่มเยาวชน “ธนาคารความดี”

4.1 กลไกการพัฒนาท้องถิ่น

4.1.1 กลไกกลุ่ม/เครือข่าย

1) ผู้นำ นายสมพงษ์ ช้างหัวหน้า (อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยธง) เห็นความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านธารสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นตัวอย่างในการสนับสนุนให้เด็กที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษาได้ร่วมทำกิจกรรมกับเด็กที่ได้รับโอกาสทางการศึกษา จึงส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มเด็กและเยาวชนขึ้น

...ที่แรกก็นึกไม่ออกว่าจะเริ่มต้นตรงไหน จับจุดยังไง ผมก็ใช้การสังเกตและติดตามดูว่าเด็กๆ กลุ่มนี้ที่ซัดซิงเนี่ย เขาจะไปรวมตัวกันที่ไหน เราก็ไปตรงนั้น ไปถามเขาก่อนว่า ถ้าเราชวนเขามาทำกิจกรรมอะไรที่ดีๆ เขาจะเอามั้ย ปรากฏว่า คนที่เป็นหัวใจหรือหัวหน้ากลุ่มนั้น ตอบว่า..เออ เราก็บอกให้เขาตั้งกลุ่ม เขาก็เลือกหัวใจเขานั้นแหละเป็นประธานกลุ่ม..."

(สมพงษ์ ช้างหัวหน้า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2553)

2) แกนนำ มีการชักชวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในหมู่ 3 เพื่อจัดตั้งกลุ่มทำกิจกรรมจากกลุ่มเด็กแข่งรถ 8 คน รวมกับเด็กๆ ในหมู่บ้านที่ชักชวนกันมาตั้งกลุ่มทำกิจกรรม ทำให้กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้มีจำนวนเริ่มต้นมากถึง 33 คน พร้อมกับมีแกนนำที่มาจากหัวหน้ากลุ่มรถแข่งที่ส่งเสียงรบกวนประชาชนในพื้นที่เป็นประธานกลุ่ม ในการก่อตั้งครั้งแรก เรียกว่าศูนย์พัฒนาครอบครัวเพื่อเยาวชน (เนื่องจากตำบลเขาชัยธงมีศูนย์พัฒนาครอบครัวอยู่ก่อนจึงใช้ชื่อนั้น) และในปี พ.ศ. 2549 กลุ่มพัฒนาครอบครัวเพื่อเยาวชน จึงได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น "ธนาคารความดี"

3) สมาชิก เด็กและเยาวชนในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านธารสัมฤทธิ์ ให้ความสนใจในการร่วมกลุ่ม ซึ่งเป็นโอกาสดีที่เด็กในพื้นที่ได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากเด็กๆ เห็นว่ามีเวลาว่าง และสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

4.1.2 กลไกกระบวนการ

1) การวางแผน กลุ่มธนาคารความดีมีการวางแผนทางในการรวมกลุ่มเด็ก/เยาวชน โดยมีการวิเคราะห์ปัญหาของเพื่อนๆ หรือเยาวชนในหมู่บ้านร่วมกัน กำหนดกิจกรรมเพื่อสร้างโอกาสทั้งเด็ก/เยาวชนในชุมชนที่อยู่ในระบบโรงเรียน และที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีโอกาสสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านการฝึกฝนตนเองในกิจกรรมช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น การช่วยบริการน้ำดื่ม การต้อนรับแขก การเช็ดโต๊ะ และการจัดและตกแต่งสถานที่ในพิธีสำคัญของชุมชน

2) การมีส่วนร่วม ในการจัดตั้งกลุ่มธนาคารความดี จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาแล้วนั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะในส่วนของเด็กที่มีปัญหาเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กทั้งที่เรียนหนังสือและไม่เรียนหนังสือ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษานั้นจะมีเวลามากกว่าเด็กที่เรียนหนังสือ และมีโอกาสสำคัญในการร่วมกลุ่มที่จะให้ประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นโดยไม่ใช้เวลาว่างให้เปล่าประโยชน์

4.1.3 กลไกการบริหารจัดการ

1) การส่งเสริม มีการสอนให้เด็กรู้จักการออมทุกวันเสาร์แรกของเดือน โดยมีสมุดเงินฝากประจำตัว รับฝากครั้งละไม่ต่ำกว่า 10 บาท ฝากไว้ที่กองกลางกลุ่มและนำเข้าฝากกับธนาคาร ซึ่งทำให้เด็กๆ รู้จักการออมเงิน ซึ่งเป็นการฝึกเรื่องของความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา และการทำบัญชีเบื้องต้นแบบง่าย

2) การสนับสนุน การรับการสนับสนุนจากสำนักงานส่งเสริมวิชาการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 8 (สสว.8) โดยนำเงินงบประมาณที่ได้รับมาจัดทำเป็นสวัสดิการให้กับเด็กๆ โดยจะเริ่มทำแบบการช่วยเหลือเด็กที่ป่วยและต้องการที่จะพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ซึ่งสามารถนำกองทุนนี้มาช่วยในเรื่องค่าน้ำมันรถสำหรับผู้ปกครองที่เดินทางเพื่อดูแลเด็กที่เจ็บป่วย โดยจะทำการจ่ายครั้งละไม่เกิน 10 วัน วันละ 100 บาทนอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมการจัดทำระบบบัญชีอย่างเป็นระบบโดยร่วมเรียนรู้กับสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) คือ ด้านการปล่อยกู้ให้กับผู้ปกครองต้องวางเงื่อนไขให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน

3) การพัฒนา กลุ่มธนาคารความดีผลักดันให้มีเงินกองทุนสำหรับเป็นสวัสดิการเพิ่มขึ้นจากเดิมจึงมีการคิดต่อยอดไปถึงการปล่อยเงินกู้ให้กับผู้ปกครองเด็กที่มีความเดือดร้อนและต้องการนำเงินไปใช้ในการศึกษาของเด็ก โดยคิดในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาท/ปี โดยดอกเบี้ยที่จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน (1) ส่วนแรกนำเข้ากองทุนสวัสดิการ (2) ส่วนที่สองนำเงินปันผลปลายปีให้กับสมาชิกกลุ่ม

4.2 ปัจจัย/เงื่อนไขในการพัฒนาท้องถิ่น

4.2.1 ปัจจัย/เงื่อนไขภายใน

1) การบริหารองค์กร กลุ่มธนาคารความดีมีนายวินัย พิทขาว นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นที่ปรึกษาหลัก ที่คอยค้นหาวิธีการ และสร้างสรรค์กิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาบ้านเกิดพื้นที่ตำบลเขาชายธง พยายามสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและโดยกระจายการมีส่วนร่วมไปสู่ประชาชนให้มากที่สุด และพยายามเชื่อมความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรภายนอกต่างๆ ให้เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ รายได้ การศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตำบลเขาชายธง ประกอบกับมีนายสมพงษ์ ช้างหัวหน้า รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขา

ชายธง มีบทบาทด้านการขับเคลื่อนงานด้านเยาวชนของตำบล โดนเริ่มจากพื้นที่ หมู่ที่ 3 ธนาคาร
 ความดี กองทุนสวัสดิการเด็กและเยาวชน และฝึกบันทึกบัญชีครัวเรือน แกนนำเยาวชน ครอบครั
 สถานภาพ ฐานะ ความฝัน แรงบันดาลใจของเด็กและเยาวชน กิจกรรมที่ทำอยู่ในพื้นที่ เช่น
 สวัสดิการ บัญชีครัวเรือน โดยเด็กและเยาวชนในพื้นที่หมู่ 3 เป็นจุดเริ่มต้นการเป็นแบบอย่างให้กับ
 หมู่บ้านใกล้เคียงอย่างดีในด้านการปฏิบัติตัวโดยใช้เวลาร่วมช่วยเหลืองานชุมชน เช่น กวาดวัด
 ทำความสะอาดวัด หรืองานศพ งานแต่งงาน งานบวช รวมถึงงานประเพณีสำคัญของตำบล เช่น
 ทำบุญสลากภัต บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

...ช่วงปี 2542 -2543 ได้เข้ามาเป็นตัวแทนสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลและ
 ได้ผันตัวเองเป็นแบบอย่างแก่เด็กและเยาวชนในกิจกรรมสาธารณะ ทั้งกวาดลานวัด มุง
 หลังคาวัด ทำให้เด็กปรับเปลี่ยนความคิดและเชื่อฟัง

(สมพงษ์ ช้างหัวหน้า, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม 2553)

2) การพัฒนากิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีการพัฒนา
 กิจกรรมกลุ่มเยาวชนตำบลเขาชายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยสนับสนุนเยาวชนให้
 เกิดกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ เสริมขึ้นมาทดแทนกันรุ่นเดิมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจะขยายไปยังพื้นที่
 ชุมชน หมู่บ้านใกล้เคียง โดยรู้จักหลักการปฐมพยาบาล การรักษาสุขภาพเบื้องต้น เช่น การวัด
 ความดัน ตรวจเบาหวาน และตรวจลูกน้ำยุงลาย พร้อมไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านจริง การออกกำลังกาย
 เพื่อลดความเสี่ยง การเกิดโรคกระดูกในเด็กและเยาวชนในวัยเจริญพันธุ์ ให้เด็กและเยาวชน
 จัดทำบัญชีครัวเรือนให้กับผู้ปกครองเพื่อให้รู้จักการประมาณการใช้จ่าย รู้จักตนเองในระดับ
 ครอบครัว ต้องการให้เด็ก/เยาวชนทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมและกิจกรรมสาธารณะในหมู่บ้าน พร้อม
 ทั้งคิดขยายกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านอื่น ๆ

3) ศักยภาพบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงทั้งผู้บริหาร
 ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน คอยเป็นแกนกลางในการประสานงานกลุ่มธนาคาร
 ความดี โดยใช้ความคุ้นเคยที่เป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ คอยช่วยเชื่อมประสานโดยการแปลง
 วิสัยทัศน์หรือภารกิจออกไปสู่การปฏิบัติ หนุนเสริมงานเยาวชนในระดับตำบลและต่อยอดกิจกรรม
 ของเยาวชนให้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ทั้งนี้ เน้นการพัฒนาความรู้
 ทักษะกับที่เลี้ยงที่เป็นพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล

4.2.2 ปัจจัย/เงื่อนไขภายนอก

1) บทบาทภาคีภายนอก สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เขต 8 (สสว.8) สนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณที่ได้รับ มาจัดทำเป็นสวัสดิการให้กับเด็กๆ และสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ การฝึกการจัดการกลุ่ม การจัดทำระบบบัญชีอย่างถูกต้อง

2) นโยบายภาครัฐ นโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ครอบครัวอยู่ดี มีสุข และการสร้างสรรคกิจกรรมของเด็ก/เยาวชน นโยบายการจัดทำโครงการ 60 ความดีถวายเป็น หลวงขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์มีส่วนในการทำกิจกรรมของเด็ก/เยาวชนของตำบล เกษไชย อาทิ การออมวันละบาท และการออมภายใต้ชื่อ "กลุ่มธนาคารความดี"

4.3 บทเรียนจากการถอดบทเรียนที่ประกอบด้วยกลไก ปัจจัย/เงื่อนไขที่เกิด จากกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธง มีการผลักดันให้เกิดโครงการธนาคารความดี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลให้สามารถทำงานร่วมกับกลุ่ม เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้ดีขึ้น ยังเป็นการเสริมสร้างให้เด็กมีความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองจากกลุ่มเด็กที่ถูกมองว่าไร้ค่า ไม่มีการศึกษา ให้โอกาสได้ทำกิจกรรมช่วยเหลือ ชุมชน และสามารถส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ช่วยเหลือชุมชน

ความคาดหวัง โครงการธนาคารความดีเริ่มจากเด็กและเยาวชนหมู่ที่ 3 บ้านธาร สัมฤทธิ์ โดยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ปกครองมีจุดมุ่งหมายร่วมกันที่ต้องการให้เด็กและ เยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่ก่อภาระหรือสร้างปัญหาให้กับทางบ้านและชุมชน ทั้งนี้ การจัดตั้งกลุ่ม ธนาคารความดี เด็กและเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อเข้า ร่วมกับเด็กที่มีโอกาสทางการศึกษา สามารถลดช่องว่างระหว่างกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้ง 2 กลุ่ม ใน ขณะเดียวกันถ้ามีกิจกรรมทำร่วมกันผู้ปกครองของเด็กจะมีโอกาสรับรู้และร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงมีเป้าหมายในการขยายกลุ่มธนาคารความดีสู่ หมู่อื่นๆ

สิ่งที่เป็นไปตามที่คาดหวัง การจัดตั้งกลุ่มธนาคารความดี ทำให้เด็กและเยาวชน เห็นประโยชน์ของการใช้เวลาว่าง กระบวนการกลุ่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและ เยาวชนกลุ่มที่เรียนหนังสือกับกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ โดยมีกิจกรรมการพัฒนาเชิงจิตสาธารณะ สะสมความดีเป็นช่องทางในการเรียนรู้ระหว่างกัน การรู้จักอดออม มีระเบียบวินัย และสามารถ จัดระบบการทำงานของตนเองได้

สิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การรวมกลุ่มของเด็กและเยาวชนกลุ่มธนาคารความดียังไม่ถึงจุดหมาย ทั้งนี้ การปลูกฝังการออม และการรักษาระเบียบวินัยของกลุ่มเด็กและเยาวชนธนาคารความดี ยังปรากฏผลน้อย ทั้งนี้ ส่วนใหญ่ผู้ปกครองของกลุ่มเด็กและเยาวชนจะเป็นฐานะแทน และการขยายกลุ่มเป้าหมายในหมู่บ้านๆ ยังมีข้อจำกัดโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ต้องศึกษาต่อในตัวเมือง หรือตัวจังหวัด

สิ่งที่ทำได้ดี จากการที่เด็กและเยาวชนที่ไม่มีโอกาสในการเข้ารับการศึกษาระดับพื้นที่ หมู่ 3 ตำบลเขาชายธง และกลุ่มที่มีโอกาสในการศึกษาจะเกิดข้อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มคือ เด็กเรียนกับเด็กเกเรที่ไม่ได้เรียน ดังนั้น เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลเขาชายธงเปิดโอกาสให้เกิดการรวมกลุ่มธนาคารความดี ซึ่งสามารถใช้ความสามารถที่แฝงในกลุ่มเด็กออกมาสะท้อนภาพลักษณ์แบบเก่าให้หลุดพ้นไปทั้งการทำกิจกรรมการช่วยเหลือสังคม เช่น ช่วยเหลืองานบุญงานประเพณี การจัดโต๊ะ เสิร์ฟน้ำ-อาหาร ทำความสะอาดสถานที่ การตกแต่งสถานที่ ล้วนแล้วแต่เป็นการสอนให้เด็กและเยาวชนทั้ง 2 กลุ่มร่วมมือกันทำงาน จนกิจกรรมที่ทำร่วมกันสามารถหลอมละลายพฤติกรรมให้เด็กเข้าใจกัน ซึ่งต่อมาสามารถต่อยอดกิจกรรมให้ดีขึ้นกว่าเดิมและขยายกว้างขึ้นโดยเปิดการออมทรัพย์ในวัยเด็ก 7-25 ปี โดยให้ผู้ปกครองสามารถกู้เงินไปใช้ในการศึกษาของเด็ก ทั้งนี้ กิจกรรมการออมเงินนั้นจะเป็นกิจกรรมที่เด็กในหมู่บ้านใช้เวลาว่างมาร่วมฝากเงินเมื่อถึงวันฝากจะพร้อมใจกันมาทำการเปิดบัญชีฝากเงินออม โดยทุกคนมีสมุดการฝากเงินเป็นของตนเอง

สิ่งที่ทำได้ไม่ดี โครงการธนาคารความดีเริ่มต้นในพื้นที่ หมู่ 3 บ้านธารสัมฤทธิ์ เป็นจุดแรกซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง โดยมีความพยายามในการดำเนินการส่งเสริมและขยายผลไปยังพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียงให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในรูปแบบของกลุ่มธนาคารความดีอย่างเช่น หมู่ 3 บ้านธารสัมฤทธิ์ แต่ไม่สามารถที่จะนำไปใช้กับพื้นที่หมู่บ้านอื่นได้ เนื่องจากในช่วงของการจัดตั้งกลุ่มต้องอาศัยผู้นำชุมชนที่ต้องเป็นผู้ใหญ่ใจดี คอยประสานงานและให้คำปรึกษา ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมตามความสมัครใจ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลมีแผนในการส่งเสริมกลุ่มเด็กและเยาวชนในแต่ละปี

โดยสรุปบทเรียนที่เกิดจากกลไกการพัฒนาท้องถิ่นกลุ่มธนาคารความดีต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ปกครอง ที่คอยกระตุ้นเป็นที่ปรึกษาและสนับสนุนในการทำกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาที่มีการจัดทำแผนงาน การมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนในเป้าหมาย ภาพที่มีความชัดเจนของธนาคารความดีคือ การกระตุ้นจากภายนอก

ซึ่งจากการที่ได้กล่าวถึงกลไกการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล
เขาชายธง เงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น และถอดบทเรียนองค์การบริหารส่วน
ตำบลในการพัฒนาท้องถิ่นของตำบลเขาชายธง สามารถสรุปตามตาราง 14-17 ดังนี้

ตาราง 14 สรุปกลไกการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านกลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
1. กลุ่มเรียนรู้โรงเรียนชาวไร่	1. กลุ่ม/เครือข่าย	1. ปัจจัยภายใน	ผู้บริหารองค์การบริหารส่วน
จุดเริ่มต้นมาจากเวที	- ผู้นำ นายวิชัย พักขาว (นายองค์การ	- การบริหารองค์การ องค์การบริหาร	ตำบลเขาทรายธงมีความต้องการ
สรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลหมู่บ้าน	บริหารส่วนตำบลเขาทรายธง) ผดักต้นกลุ่ม	ส่วนตำบลเขาทรายธง ปรึบใช้ยุทธศาสตร์	ให้ผู้ที่ประกอบอาชีพทำไร่
ด้านแนวคิดในการแก้ปัญหา	โรงเรียนชาวไร่พร้อมทั้งแกนนำ	การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการเกษตร/ส่งเสริม	ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง และไร่
โดยการลดต้นทุนการผลิต	- แกนนำ นายสุนทร เฉลิมพงษ์ แกนนำ	การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนชาวไร่กลุ่มปุ๋ย	อ้อย เกิดการเรียนรู้ในรูปของ
โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง	หลักด้านการคิดค้นคิดเลือกเมล็ดพันธุ์	อินทรีย์ชีวภาพ	กระบวนการกลุ่ม การลดการ
การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน	ข้าวโพด พันธุ์มันสำปะหลัง	- การพัฒนากิจการรม จัดทำแปลง	พึงพาจากภายนอก ภาพ
ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพเสริมที่	- สมาชิก จัดตั้งกลุ่มในปี พ.ศ. 2550	ทดลองเพื่อเรียนรู้ (แปลงพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์	ความดีใจของกลุ่มเรียนรู้
สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์เองได้	มีลักษณะหลวมๆ ขาดความเชื่อมโยง	ข้าวโพด แปลงพันธุ์มันสำปะหลัง) เป็นการ	โรงเรียนชาวไร่ในวิธีการดังกล่าว
และนำมาซึ่งการจัดตั้ง	ประสานสัมพันธ์สมาชิก	เปลี่ยนแปลงความดีเยี่ยมการปลูก	ต้องเริ่มด้วยตัวของเกษตรกรเอง
โรงเรียนชาวไร่	2. กระบวนการพัฒนา	พืชเชิงเดี่ยว	โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ
	- การวางแผน มีการคัดเลือกบุคคล/	- ศักยภาพบุคลากร มีนายสุนทร	ที่ใช้สารเคมีทำไร่
	สมาชิกกลุ่มพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียง	เฉลยพงษ์ เป็นผู้ช่วยเหลือในด้าน	
	เพื่อจะได้มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมี	ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การกระตุ้นชาวบ้านให้	
	ประสิทธิภาพ	เกิดพลังในการจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนชาวไร่	

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทราย อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	
การพัฒนาท้องถิ่น	บทเรียน
<p style="text-align: center;">กลไก</p> <p>- การมีส่วนร่วม โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจการดำเนินงาน โดยมีการแลกเปลี่ยนเป็นระยะๆ</p> <p>3. การบริหารจัดการ</p> <p>- การส่งเสริม ศูนย์การศึกษาอกระบบ และการศึกษตามอัธยาศัยอำเภอตากฟ้า/ศูนย์วิจัยพืชไรด์ตากฟ้า/ส่งเสริมเทคนิคในการตัดต่อสายพันธุ์ข้าวโพด</p> <p>- การสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์/ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขส่งเสริมจัดทำแผนแม่บทชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูล</p> <p>- การพัฒนา กลุ่มนครสวรรค์ฟอรัมโดย นายแพทย์สมพงษ์ ยุงทองและคณะ ช่วยออกแบบการจัดการพื้นที่และพัฒนา เทคนิคการผลิตปุ๋ย</p>	<p style="text-align: center;">ปัจจัยเงื่อนไข</p> <p>2. ปัจจัยภายนอก</p> <p>- บทบาทภาคีภายนอก มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์/ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษตามอัธยาศัยอำเภอตากฟ้า/ศูนย์วิจัยพืชไรด์ตากฟ้า/ ศูนย์ การศึกษาอกระบบและการศึกษตามอัธยาศัยอำเภอตากฟ้า/ส่งเสริมเทคนิคในการศึกษตามอัธยาศัย จังหวัดนครสวรรค์มา ให้ความรู้ด้านการคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ข้าวโพด</p> <p>- นโยบายภาครัฐ ส่งเสริมการทำ การเกษตรแบบพอเพียง/การรวมกลุ่มทำในพื้นที่ที่ขาดเขาทรายจึงมีการรวมกลุ่มโรงเรียน ชาวไร่ขึ้นเพื่อลดต้นทุนการทำไร่ เช่น ไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง</p>
	<p style="text-align: center;">บทเรียน</p> <p>ผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายจึงมีส่วนสำคัญผลักดันกลุ่มโรงเรียนเขาไร่โดยประสานกับกลุ่ม แก่นนำเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ทักษะในด้านการคิดค้น คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด พันธุ์มันสำปะหลัง และสวนหนึ่งได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการลดใช้สารเคมีโดยทำปุ๋ยชีวภาพ</p>

ตาราง 15 สรุปกลไกการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านการจัดการประเพณี 4 วัด

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
2. ประเพณี 4 วัด	1. กลุ่ม/เครือข่าย	1. ปัจจัยภายใน	เน้นภาคมีส่วนร่วม มีปัจจัยภายใน
ปี 2540 อำเภอตากฟ้าได้	- ผู้นำ ปี 2544 มีนางสาว คำนาคินทร์	- การบริหารองค์กร องค์การบริหาร	การจัดการองค์กรในรูปแบบ
มีนโยบายมายังองค์การบริหาร	(อดีตประธานกรรมการบริหารองค์การบริหาร	ส่วนตำบลเขาทรายธง ปรับใช้ยุทธศาสตร์การ	คณะกรรมการที่มีบทบาทหน้าที่
ส่วนตำบลทุกแห่งไม่อำเภอ	ส่วนตำบล)ปี 2547 ยุคปัจจุบัน	ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยอาศัย	โดยคำนึงถึงศักยภาพของ
ตากฟ้าส่งบุตรหลานเข้าร่วมใน	นายวินัย พิทักษ์ (นายกองค์การบริหาร	ความร่วมมือจากภายในของศิษย์ชุมชน	คนทำงานที่มีความรู้และทักษะ
กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาค	ส่วนตำบลเขาทรายธง) ส่งเสริมให้โรงเรียน วัด	- การพัฒนากิจกรรม การนำเอา	ทั้งนี้ การนำประเพณี 4 วัด เป็น
ฤดูร้อน ณ ตำบลสำเภาแต	ชุมชน จัดเยาวชนร่วมบรรพชาสามเณรภาคฤดู	จัดลักษณะของวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่นตำบล	กุศโลบาย หรือวิธีการในการรวม
ไม่ประสบความสำเร็จ องค์การ	รื้อนประสานความร่วมมือกับ	เขาทรายธงมาประกอบในกิจกรรมประเพณี	แรง ร่วมใจพัฒนาอันเป็น
บริหารส่วนตำบลเขาทรายธง/วัด	แกนนำ วัด และโรงเรียน ในการจัดการ	อาทิ การแต่งกายด้วยผ้าทอบ้านธารส้มฤทธิ	จุดมุ่งหมายขององค์การบริหาร
เขาทรายธงประชาชนจึงจัด	ประเพณี 4 ร่วมกัน	การตกแต่งบวงสรวงแห่ด้วยผ้าทอบ้านหนอง	ส่วนตำบลกระทงที่เกิดขึ้นที่แห่ง
ประเพณี 4 วัด คือ 1) บรรพชา	- แกนนำ ผู้นำชุมชน กำนัน และ	สะแก เป็นต้น	เครือข่ายที่ถักทอกันในรูปแบบ
สามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดเขา	ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน ส่งเสริมให้	- ศักยภาพของบุคลากร มีนางนิติมา	ความช่วยเหลือกันและกัน
เขาธง 2) ประเพณีการทำบุญ	เด็กร่วมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	นาควิน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลและ	องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำ
สถากกัต วัดศิรัวง (วัดเขา	- สมาชิก ทั้ง 9 หมู่บ้านมีการประชุม	พนักงานธุรการ ประสานงานกับทุกฝ่ายทั้ง	ชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 9
ขวาง) 3) ประเพณีแห่เทียน	หมู่บ้าน ในรูปของคณะกรรมการจัดงานที่	ผู้นำ แกนนำ และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	หมู่บ้าน ร่วมมือกันจัดทำกิจกรรม
พรรษาที่วัดเขาบันไดกลับ	องค์การบริหารส่วนตำบลได้แต่งตั้ง		เกี่ยวกับประเพณี 4 วัด โดยอาศัย

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>4) ประเพณีศิลปาทรเทโว วัตถุประสงค์ของวัดสุทธจินดา ซึ่งในแต่ละปี อบต.เขาทรายต้องเห็นความสำคัญจึงได้เขามาช่วยในเรื่องของเงินอุดหนุน</p>	<p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การวางแผน มีการวางแผนร่วมกันของภาคส่วนในระดับตำบลที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำ แกนนำ วัด และโรงเรียน ซึ่งฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะบรรจุไว้ในวาระการประชุมของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล - การมีส่วนร่วม เน้นการมีส่วนร่วมของผู้นำ แกนนำ และประชาชนในพื้นที่มีคณะกรรมการที่รับผิดชอบโดยแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ ฝ่ายอำนวยความสะดวก ฝ่ายจัดเตรียมสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการเงิน เป็นต้น <p>3. การบริหารจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริม องค์การบริหารส่วนตำบลส่งเสริมประเพณี 4 วัดโดยถือปฏิบัติตนเอง 	<p>2. ปัจจัยภายนอก</p> <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทภาคีภายนอก มีหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุน การสืบค้นเพื่อเรียนรู้ การส่งเสริมผ่านกลุ่มเด็กและเยาวชน เช่น ดำเนินงานพัฒนาสังคมและค่านิยมของ มนุษย์จังหวัดนครสวรรค์มีบทบาทสำคัญในการร่วมจัดทำค่ายคุณธรรม สื่อการเรียนรู้ การเรียนการสอน สถานศึกษา (สทศ.) มุถุนนิศยามักมีมาจาด ส่งเสริมให้เยาวชนสืบค้นภูมิปัญญา - นโยบายภาครัฐ ทางจังหวัดและอำเภอที่ กำหนดวัฒนธรรมและประเพณีของอำเภอ ตำบลฟ้า อาติ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประเพณีการทำบุญสลากภัต และประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เพื่อประชาสัมพันธ์เป็น 	<p>กระบวนการวางแผน การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน พร้อมทั้งรับ การสนับสนุนจากภาคีภายนอก ด้านวัสดุอุปกรณ์งบประมาณ ฯลฯ</p> <p>ส่วนทางด้านการบริหารจัดการ นั้น ภายในพื้นที่ตำบลเขาทรายคง มีการวางรูปแบบที่เด่นชัด โดยใช้ บทบาทของศูนย์พัฒนาครอบครัวในระดับหมู่บ้านคอยประสานงาน จึงทำให้ประชาชนทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมทุกด้าน โดยทำหน้าที่ เป็นคณะกรรมการการ ประชาสัมพันธ์ การดูแลด้านการเงิน เป็นต้น</p>

การพัฒนาท้องถิ่น	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	<p>ตลอดมา โดยให้บทบาทศูนย์พัฒนาครอบครัวในครัวเรือนร่วมกับประสานสภาวัฒนธรรมตำบลและแต่งตั้งคณะทำงานในแต่ละชุดที่เกี่ยวข้อง</p> <p>- การสนับสนุนงบประมาณอุดหนุนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง/และองค์การสาธารณประโยชน์พัฒนาครอบครัวตำบลที่กระจายในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่/งบจากหน่วยงานภาคเอกชน บริษัทโรง ไม่นิน และร้านค้า ในอำเภอ สบิมสุนทรรางวัลในกาประกวดของประเพณีแต่ละประเภท</p> <p>- การพัฒนา ปัจจุบันการจัดการประเพณี 4 วัด มีการพัฒนารูปแบบของประเพณีบรรพชา ตามแผนภาคฤดูร้อนโดยผนวกรวมกับประเพณีอื่น เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีตัดป่าตรเทโว ประเพณีทำบุญสลากกกลายเป็นประเพณี 4 วัด</p>	<p>เป็นองค์กติกษณะเด่นของกิจกรรม คือ การจัดวางกิจกรรมออกเป็น 4 วัด หมุนเวียนกันทุกพื้นที่ และมีภรนำเงินบริจาคของประชาชน การทำบุญ เพื่อรวบรวมและนำเป็นเงินกองกลางใช้ในการดำเนินงานให้เท่ากันทั้ง 4 วัด</p>

ตาราง 16 สรุปปกติการพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยเงื่อนไข และบทเรียนด้านศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาทรายธง (ศพค.)

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์		
การพัฒนาท้องถิ่น	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>3. ศูนย์พัฒนาครอบครัว ในปี พ.ศ.2547 ที่มา ของศูนย์พัฒนาครอบครัว เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 80 เสริมสร้างและ พัฒนาความเป็นปึกแผ่นของ ครอบครัว</p>	<p>1. กลุ่ม/เครือข่าย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำ ประกอบด้วยผู้นำชุมชน (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน) ผู้นำท้องถิ่น (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบล) - แกนนำกลุ่มองค์กรต่างๆ ในตำบล เป็นคณะทำงานในการพัฒนาศูนย์พัฒนา ครอบครัว - สมาชิก ทุกหมู่บ้านจะมีศูนย์พัฒนา ครอบครัวชุมชนทำงานร่วมกับศูนย์พัฒนา ครอบครัวตำบล <p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การวางแผน จัดทำแผนการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาครอบครัว ดำรงชีพศึกษา ข้อมูลนำมาจัดทำแผนการดำเนินงาน และ บรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบล 	<p>ศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลเขาทรายธงใช้กลไกกลุ่ม/เครือข่ายทั้ง ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และ แกนนำร่วมมือกันทำงาน/การ เสริมสร้างความเข้มแข็งด้าน ครอบครัวและชุมชน เกิดกลไก กระบวนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม สะท้อนการทำงานที่อาศัยการ วางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการ แบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย นอกจากนั้นศูนย์พัฒนาครอบครัว ตำบลเขาทรายธงวางรูปแบบ ของการมีส่วนร่วม โดยใช้การ บริหารจัดการจากากรนำ งบประมาณที่ได้รับสนับสนุน การทำกิจกรรมสาธารณะและ</p>
	<p>กลไก</p> <p>1. ปัจจัยภายใน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การบริหารองค์กร แต่งตั้งคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวประสานกับนายก องค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งคณะทำงาน ศูนย์พัฒนาครอบครัวและอำเภอให้การรองรับ คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัว ทั้งนี้ โครงสร้างคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัว ทั้งระดับหมู่บ้านและตำบล เน้นผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน แกนนำ และตัวแทนที่ได้รับการ ยอมรับในระดับหมู่บ้าน - การพัฒนากิจกรรม ทำการประชุมกลุ่ม และประชาสัมพันธ์โครงการศูนย์พัฒนา ครอบครัว ผู้นำ ตำบลจัดประชุมชี้แจงสมาชิก ของแต่ละกลุ่มให้เข้าใจถึงโครงการจัดตั้งศูนย์ พัฒนาครอบครัว โดยทั่วกันพร้อมทั้งจัดทำ ประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ โดยใช้สื่อต่างๆ 	

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

การพัฒนาท้องถิ่น	กลไก	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>- การมีส่วนร่วม มีการสร้างเครือข่าย (กลุ่มครอบครัว) การรวมกลุ่ม ครอบครัวที่เกิดขึ้นหมู่บ้านเดียวกัน เครือข่าย 10-15 ครอบครัว เพื่อการดูแลทุกข์ สุข และร่วมกันป้องกัน แก้ไขปัญหา ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัว</p> <p>3. การบริหารจัดการ</p> <p>- การส่งเสริม ประชาสัมพันธ์โครงการ ศูนย์พัฒนาครอบครัว ผู้นำของหมู่บ้านจัด ประชุมชี้แจงสมาชิกของแต่ละกลุ่มให้เข้าใจถึง โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัว โดย ทั่วกัน พร้อมทั้งจัดทำประชาสัมพันธ์ในทุก รูปแบบ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสาย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ไปสเตอร์ แผ่นพับต่างๆ ฯลฯ</p>	<p>เช่น การพูดคุย เสียงตามสาย หนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น ไปสเตอร์ แผ่นพับต่าง ๆ ฯลฯ</p> <p>- ศักยภาพบุคลากร คัดเลือกคนะทำงาน ศูนย์พัฒนาครอบครัว การจัดเวทีประชาคม การแสดงความคิดเห็น และคัดเลือก คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวซึ่ง ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัคร สาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มสตรีกลุ่ม ผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ และ กลุ่มอื่น ๆ (เห็นหากคนมีความสามารถ ทักษะ หลากหลาย)</p> <p>2. ปัจจัยภายนอก</p> <p>- บทบาทภาคีภายนอก ดำเนินงาน ส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการพัฒนาสังคม</p>	<p>เผยแพร่ข้อมูลแก่ประชาชนทุก พื้นที่ที่มีการมีส่วนร่วมในด้าน กิจกรรมสาธารณะทุกฝ่ายร่วมมือ และ กันจากการสะท้อนปัญหา และ วางแนวทางแก้ไขร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ต่อเนื่องโดยเน้น กลุ่ม องค์กร ภายใตชุมชนโดยอาศัยฐานข้อมูล เชื่อมโยงกัน</p>	

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชะยาง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	ปัจจัยเชิงอ่อนใจ	บทเรียน
<p>การพัฒนาท้องถิ่น</p> <p>กลไก</p> <p>- การสนับสนุน องค์การบริหารส่วนตำบล 8/ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์/ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 22/ องค์การบริหารส่วนจังหวัด นครสวรรค์ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข มูลนิธิสยามกัมมาจล เป็นต้น</p> <p>10,000 บาท/ปี สำหรับพัฒนาครอบครัวระดับ หมู่บ้าน โดยทางคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวระดับหมู่บ้านจัดสรรเงินจากกองทุน ที่มีอยู่ในหมู่บ้านเพื่อกิจกรรมสาธารณ ประโยชน์ชุมชนอีก 10,000 บาท ด้วยตามที่ คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวตำบลมีมติ</p> <p>- การพัฒนา ทำการคัดเลือกตัวแทน เครือข่ายครอบครัว (เครือข่ายละ 1 คน) เลือก ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในหมู่บ้าน กลุ่มละ 1 คน ร่วมเป็นคณะทำงาน (คณะทำงานไม่เกิน 20 คน และควรมีสัสต์ชนหญิง ชายใกล้เคียง กัน)</p>	<p>8/ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์จังหวัดนครสวรรค์/ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 22/ องค์การบริหารส่วนจังหวัด นครสวรรค์ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อ ชุมชนเป็นสุข มูลนิธิสยามกัมมาจล เป็นต้น (อบรมความรู้/สนับสนุน)</p> <p>- นโยบายภาครัฐ องค์การบริหารส่วน ตำบลตนเองนโยบายรัฐบาลในการจัดตั้งศูนย์ พัฒนาครอบครัวเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกชุมชนมี ตัวแทนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการทำงานกับ ศูนย์พัฒนาครอบครัว ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 80 เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของ ครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน</p>	<p>องค์การบริหารส่วนตำบลเขา ชะยางเน้นให้ผู้นำชุมชนร่วมกัน ประสานงานในระดับหมู่บ้านเพื่อ รวบรวม คัดเลือกผู้สมัครมาสู่ระดับ ตำบล อีกทั้งมีหน่วยงานภายนอก สนับสนุนอบรบความรู้ทักษะเพื่อ ใช้ในการดำเนินงาน</p>

ตาราง 17 (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	
การพัฒนาท้องถิ่น	บทเรียน
การพัฒนากอง	ปัจจัยเงื่อนไข
<p>พฤติกรรมของเยาวชน อาทิ</p> <p>ซบดัดกรรณยนต์เสียดัง</p> <p>ติดยาเสพติด ไม่เรียน</p> <p>หนังสือ การเที่ยวเตร่ มั่วสุม</p> <p>และมีครอบครัวตั้งแต่อายุน้อย</p> <p>น้อย เป็นจุดเริ่มต้นความคิด</p> <p>ในการรวมกลุ่มเยาวชน และ</p> <p>ขยายเป็นกลุ่มธนาคาร</p> <p>ความดี ในปัจจุบัน</p>	<p>ความดีขึ้นมาทำให้เด็กและ</p> <p>เยาวชนมีโอกาสร่วมกันทำ</p> <p>กิจกรรม เป็นการละลาย</p> <p>พฤติกรรม และสร้างโอกาสให้เกิด</p> <p>การพัฒนา ปรับตัวในด้าน</p> <p>พฤติกรรม การเข้าสังคม การลด</p> <p>พฤติกรรมด้านลบจากกลุ่มที่ไม่ได้</p> <p>รับการศึกษา</p>
<p>- สมาชิก เด็กและเยาวชนในพื้นที่ หมู่ 3</p> <p>บ้านธารสัมพันธ์ ให้ความสนใจในการรวมกลุ่ม</p> <p>ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีแก่ในพื้นที่เดิมโอกาสทำ</p> <p>กิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากเด็ก เห็นว่ามีเวลา</p> <p>ว่าง และสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์</p> <p>2. กระบวนการพัฒนา</p> <p>- การวางแผน เด็ก/เยาวชน โดยมีการ</p> <p>วิเคราะห์ปัญหาของเพื่อนๆ หรือเยาวชนใน</p> <p>หมู่บ้านร่วมกัน กำหนดกิจกรรมเพื่อสร้าง</p> <p>โอกาสทั้งเด็ก/เยาวชนในชุมชนที่อยู่ในระบบ</p> <p>โรงเรียนและที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีโอกาสสร้าง</p> <p>ภาพลักษณ์ที่ดีด้านการศึกษาของตนเองใน</p> <p>กิจกรรมช่วยเหลือสังคม</p> <p>- การมีส่วนร่วม ในการจัดตั้งกลุ่มธนาคาร</p> <p>ความดี จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาแล้วนั้น ไม่ได้จำกัด</p> <p>เฉพาะในส่วนของเด็กที่มีปัญหาเท่านั้น</p>	<p>ปฏิบัติงานในหมู่บ้านจริง</p> <p>- ศักยภาพบุคลากร องค์การบริหารส่วน</p> <p>ตำบลเขาทรายธงทั้งผู้บริหาร ปลัดองค์การ</p> <p>บริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน คอยเป็น</p> <p>แกนกลางในการประสานงานกลุ่มธนาคาร</p> <p>ความดี สู่กาปฏิบัติ หุ่นเสริมงานเยาวชนใน</p> <p>ระดับตำบลและต่อยอดกิจกรรมของเยาวชน</p> <p>ให้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและประเพณี</p> <p>ของชุมชน</p> <p>2. ปัจจัยภายนอก</p> <p>- บทบาทภาคีภายนอก สำนักงาน</p> <p>ส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการเขต 8</p> <p>(สส.8) สนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณที่/</p> <p>สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข</p> <p>(สรส.) มีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้</p> <p>การจัดทำระบบบัญชีอย่างถูกต้อง</p>

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
<p>การพัฒนาท้องถิ่น</p> <p>กลไก</p> <p>แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กทั้งที่เรียนหนังสือและไม่เรียนหนังสือ ใช้โอกาสสำคัญในการร่วมกลุ่มที่ จะใช้ประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น โดยไม่ใช้เวลาว่างให้เปล่าประโยชน์</p> <p>3. การบริหารจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริม ส่งเสริมกิจกรรมการออมทุก วันเสาร์แรกของเดือน โดยมีสมุดเงินฝาก ประจำตัว รับฝากครั้งละไม่ต่ำกว่า 10 บาท ฝากไว้ที่กองกลางกลุ่มและนำเข้าฝากกับ ธนาคาร ซึ่งทำให้เด็ก ๆ รู้จักการออมเงิน - การสนับสนุน การรับการสนับสนุนจาก สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการเขต 8 (ตสว.8) และหน่วยพัฒนาสังคมที่ 22 การ ส่งเสริมการจัดทำระบบบัญชีอย่างเป็นระบบ โดยร่วมเรียนรู้กับสถาบันส่งเสริมสร้างการเรียนรู้ เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) คัดดำเนินการปล่อยกู้ 	<p>นโยบายภาครัฐ องค์การบริหารส่วน ตำบลเขาทรายธงของนโยบายภาครัฐในการ ส่งเสริมให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุข โดยให้เด็กรู้จัก การออม ผลักดันให้เกิดการออมภายใต้ชื่อ “กลุ่มธนาคารความดี” เพื่อรับฝากเงินและ ปล่อยกู้ให้กับผู้ปกครอง</p>	<p>กลุ่มธนาคารความดียังมี การพัฒนากิจกรรมโดยปัจจุบัน ส่งเสริมให้มีการออมเงิน หรือ เพื่อฝึกการอดออม ปัจจุบันมีการเปิดโอกาสให้ ผู้ปกครองเด็กกู้เงินเพื่อใช้ในการ ศึกษาของบุตรหลานได้ พร้อมทั้งนำดอกเบียไปใช้ใน กิจกรรมสาธารณะ เป็นผลจาก การพัฒนาท้องถิ่นกลุ่มธนาคาร ความดีต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่น ผู้เฒ่าผู้ชน และผู้ปกครอง ที่คอย กระตุ้นในการทำกิจกรรมในเชิง สร้างสรรค์</p>

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทรายธง อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์	ปัจจัยเงื่อนไข	บทเรียน
การพัฒนาท้องถิ่น	<p>กลไก</p> <p>ให้กับผู้ประกอบการต้องวางเงื่อนไขให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนา การปล่อยเงินกู้ให้กับผู้ประกอบการเด็กที่มีความเดือดร้อนและต้องการนำเงินไปใช้ในการศึกษาของเด็ก โดยคิดในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 บาทปี โดยดอกเบี้ยที่จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน 1) ส่วนแรกนำเข้ากองทุนสวัสดิการ 2) ส่วนที่สองนำเงินเป็นผลปดายมีให้กับสมาชิกกลุ่ม 	